

LA CONCEPCIÓ IMMACULADA DE LA VERGE

SEGONS FR. GUILLEM RUBIÓ, O. F. M.

Er la història de la Concepció Immaculada de la Verge Maria ocupa un dels primers llocs, sinó el primer, el mestre de l'escola franciscana, Joan Duns Scot (1). Tractar del dogma definit per Pius IX, i no tenir en compte la doctrina escotista, és deixar en l'obscuritat la justesa històrica i la fita inicial d'un corrent que, començant pel Subtil, seguit per la seva numerosa escola, a la qual s'uniren teòlegs de diferents tendències, arriba fins al Pontífex que la declararà dogma de fe (2). El desenrotllament de la, en aquell temps, piadosa opinió es troba ja amb tota perfecció en Scot; era, però, feina dels deixebles respondre a les objeccions que contra la doctrina del mestre podien suscitar-se. Negar que la Immaculada definida per Pius IX no és la defensada per Scot (3), equival a desconèixer la doctrina tan clarament exposada en *Oxoniensia* i *Reportata* (4); i, sobretot, no saber un borrall d'història de l'escotisme. Si alguns abans d'ell havien alçat bandera a favor de la Immaculada (5), ho feren amb cert

(1) Vegi's el que diu el P. X. LE BACHELET, S. J., en l'article *Immaculée Conception* (*Dictionnaire de Théologie catholique*, VII, 1, pp. 1073-78) sobre l'important caire especial que dona Scot al dogma de la Immaculada. També el P. CRISTÒ PESCH, S. J., *Praelectiones dogmaticae*, Friburg de Brisgòvia, III, 1925, p. 238: "Sed haec rerum conditio mutata est per Scotum, cuius est immortalis gloria, quod multum contulit, ut inde a suo tempore sententia immaculatam conceptionem defendens magis magisque invaluerit et tandem perfectam victoriam obtinuerit."

(2) Amb plena raó podia, doncs, el P. Lluís Teixidor, S. J., en fer la crítica del *Tractatus de B. Virgine Deipara*, del P. EDUARD HUGON, O. P., escriure: "Una cosa desagradable no callaremós acerca de este artículo (el de la Immaculada) porque caracteriza acaso todo el método de la obra. Es que no se nombra a Escoto, que tan bien supo hacer lo que no había sabido ni San Anselmo, ni San Buenaventura, ni Santo Tomás, de combinar la verdad de la redención universal con el hecho de la inmunidad de toda mancha de pecado en la madre de Dios" (*Estudios Eclesiásticos*, VII, 1928, p. 399).

(3) És ja de tots coneguda la tàctica, poc noble, d'alguns teòlegs que han tractat de la Immaculada, posteriorment a la definició dogmàtica.

(4) Si bé és veritat que la doctrina del *Reportata*, abreujadament, no és altra que la continguda en *Oxoniensia*, en la qüestió de la Immaculada ofereix alguns caires, no els menys importants, omesos en els Comentaris d'Oxford.

(5) Vegi's el llarg estudi sobre aquest dogma en el *Dictionnaire de Théologie catholique*, pp. 845-1218. El que és tingut, generalment, per mestre de Scot, Guillem de Ware, encara que defensa la Immaculada, posa, no obstant, la purificació en el moment de la concepció seminal; opinió que procedeix d'una falsa idea de la transmissió de la culpa original (*Quaestiones disputatae de Immaculata Conceptione Beatæ Mariæ Virginis*, Quaracchi, 1904, p. 5; *Guillaume Ware et l'Immaculée Conception* en *Revue Duns Scot*, 1911, pp. 133-151). A més d'altres diferències.

temor o, quasi generalment, no amb tota aquella claredat dogmàtica que requereix una doctrina que, a primera vista, sembla oposar-se a dogmes cabdals dintre el Catolicisme; és Scot qui, el primer, en l'alba del segle XIV, presenta una Immaculada, realment i doctrinalment, tota pura. Ni com a introducció podem aquí resumir la seva doctrina (6); més d'una volta, no obstant, tindrem d'acudir a les seves obres per a aclarir, anotar i afiliar idees i argumentació (7).

La bibliografia concepcionista és de la més abundosa que conté la Teologia; el segle XIV, no obstant, de tanta fecunditat en teòlegs i sistemes, de no sempre fàcil classificació, almenys en tot el seu bagatge científic, dintre d'una de les escoles ja prèviament formades, no té encara un estudi abastament detingut i crític del desenrotllament de la tan debatuda qüestió (8). Bé és veritat que, dintre l'escolasticisme, és dels més desconeguts, malgrat que pel predomini del nominalisme i corrents a ell semblant, a causa del seu esperit crític, no mereix pas tal abandó, si es vol apreciar la justesa de gran part del material escolàstic (9). Més que més és lamentable que ens falti un acurat estudi sobre el particular, per tractar-se del període immediat a les ensenyances del Subtil, i ningú més apte per a capir-les perfectament que els seus deixebles.

Valuoses monografies, a base de material manuscrit, ens donen una visió prou clara de la puixant influència del cap de l'escola franciscana. Ens en servirem en el present article per a enquadrar dintre del seu medi històric la qüestió que publiquem de Rubió. Serà aquesta una nova aportació per a bastir una història que creiem de tot punt necessària per a dissipar dubtes i obrir ulls. L'estudi històric d'un dogma o doctrina religiosos han de fixar-se principalment, no en el seu caire litúrgic o cultural, o en l'entusiasme popular, sinó en les definicions, distincions i argumentació que es troben en els llibres dels teòlegs, els quals, al fi i al cap, són els qui donen la pauta per a la seva definició dogmàtica o els qui la fan prevaler sobre les altres opinions contràries. Seria un error, però, no parar sinó esment en els teòlegs qui l'afavoriren, falsificaríem la visió històrica

(6) No podem menys, però, de citar l'obra, unànimement lloada, del P. HUGOLF STORFF, O. F. M., *The Immaculate Conception*, San Francisco de Califòrnia, en la qual l'estudia en els tres prínceps de l'escolasticisme, Sant Tomàs, Sant Bonaventura i B. Scot.

(7) Scot en tracta en *Reportata Parisiensia*, l. 3, d. 3, q. 1; *Oxonienis*, l. 3, d. 3, q. 1 (respectivament XXIII, pp. 261-67; XIV, pp. 159-79, de l'edició Vives, preparada per Wadding). De *Oxonienis* adoptarem sempre l'edició més crítica (XVII), feta pels Pares de Quaracchi (*Quaestiones disputatae*, etc., pp. 12-22).

(8) El mateix P. Le Bachelet qui, per l'ordinari, és bastant extens en els altres segles, en estudiar el XIV, és bastant breu, sobretot en la primera meitat (*art. cit.* pp. 1078-83).

(9) Per a conèixer les tendències, mètodes i escoles del segle XIV vegi's l'obra del cardenal EHRLÉ, S. J., *Der Sentenzenkommentar Peters von Candia*, Münster, 1925.

del conjunt, ni podríem percebre tota la seva solidesa escripturària, patristica i racional, adquirida en mig dels embats de la lluita; les tesis dels contraris han d'ésser estudiades, i fins i tot, per a facilitar-ho, publicar-les, amb la deguda anotació, si la importància llur ho requereix. L'actitud que pren Rubió no és pas l'única, com tindrem ocasió de veure, en el segle XIV; el concepte, però, que té del pecat original i conseqüències que d'ell en treu, són prou originals, almenys fins que es faci més llum, perquè no sigui mancada d'importància la seva publicació, o, millor dit, reedició. Un estudi previ ens facilitarà la comprensió i en treurà les conseqüències que es segueixen, o que sembla haurien lògicament de seguir-se, de semblant actitud.

En aquest volum d'ANALECTA, dedicat principalment a la commemoració d'un Concili essencialment marià, com és el d'Efès, que en definir com a dogma de fe que la Verge era realment *Theotocos*, posava la base fonamental de tota la Mariologia, principi extraordinàriament fecund en conseqüències i que, en germen, conté ja l'altra no menys gloriosa doctrina, de la maternitat divina derivada, de la Concepció Immaculada, els estudis mariològics no en són cap veu dissonant, sinó, al contrari, un complement i com un ressò de l'aclamació gloriosa del segle V. L'estudi històric de la Teologia està curull de sorpreses; definida dogmàticament la Concepció Immaculada ens sembla impossible com podia tardar-se tants de segles, tenint en compte la connexió íntima, encara que no necessària, que hi ha entre ambdues doctrines, concepció sense màcula i divina maternitat. I més rar és com els teòlegs escolàstics, que tant i tant subtilitzaren la Teologia, treient amb un esforç titànic d'intel·ligència abundants conseqüències dels principis de la fe, els dogmes, no veieren la gran conveniència d'una concepció immaculada i que, per tant, malgrat el pes de les dificultats que semblaven dificultar-ho, no trobessin en profit de Maria una solució alliberant. La que dona Rubió és tota especial i, en tot cas, fou sempre Maria concebuda sense pecat original. Entorn d'ella s'endevinen una multitud de lluites apassionades d'escoles, que no tingueren fi fins que Pius IX parlà *ex cathedra*, a les quals ell vol restar importància.

I. EL PECAT ORIGINAL SEGONS RUBIÓ

Els deixebles de Scot no es distingiren, per cert, en seguir cegament les ensenyances del mestre. De Rubió ja sabem que freqüentment se n'aparta, encara que, sobretot en el primer llibre, té la pre-

tensió d'acomodar-se no al mestre, sinó d'acomodar el mestre a les seves opinions (10). S'hauria vist obligat a subtilitzacions extremadament refinades, si en la doctrina que sosté sobre el pecat original hagués adoptat semblant norma. La de Scot és massa clara, i prou contrària a la seva, perquè la pugui tòrcer a favor seu. Amb preferència compararem la ideologia de Rubió amb la de Scot, i trobarem, indubtablement, matisos semblants. En molts casos el Subtil no fa sinó reflectir les opinions comunes, donant-los, tal volta, un color especial, propi del seu sistema d'una lògica formidable. No crec que es pugui titllar d'exclusivisme unilateral semblant norma, car es tracta d'un franciscà qui forçosament, donades les circumstàncies de sa vida, havia d'experimentar la gran influència de l'escotisme.

Scot, conjuntament amb els mestres capdavanters de l'escolasticisme, ensenya no ésser altra cosa el pecat original que la manca de la justícia original, donada per Déu a Adam i a tota la seva posteritat, que n'és deutora constantment davant Ell, si n'està privada. Déu ja, amb voluntat antecedent, l'havia donat en el primer pare a tota la nissaga; i en rebre-la aquell, ja virtualment la rebien els seus fills, sense necessitat de cap especial gràcia o mèrit de part llur, de no ésser que tinguessin impediment per a la seva recepció; impediment que no dispensa de l'obligació de tenir-la (11). És clar que la noció de pecat original no pot comprendre ni el coneixement ni la llibertat de l'infant; i d'aquí, com adverteix Scot, es compara al pecat com romanent en l'ànima després de l'acte consumat. Justícia original i gràcia no s'identifiquen formalment: és la primera la subordinació de les potències o sentits inferiors a la part superior, de tal faisó que entre ells hi hagi una jeràrquica dominació; inclou la segona, que és un do sobrenatural, la relació d'amistat entre Déu i l'ànima que la posseeix. Encara que, de fet, una pot estar sense l'altra,

(10) P. CONRAD RUBERT, O. F. M., *Fr. Guillermo Rubió, O. F. M. (Archivo Ibero-Americano, XXX, 1928, pp. 6-16)*. Rubió l'únic escolàstic que cita *expressis verbis* és Scot (*Idem, XXXII, 1929, p. 152*). Però no dona motiu aquesta conducta a què es pugui afirmar que és un fidel seguidor del Subtil (p. 145). L'exposició que el P. Rubert ens va donant de les seves doctrines filosòfiques abastament ho proven. Dec agrair a aquest bon company i amic el que m'hagi prestat, per a l'estudi present, els *Sententiaris* de Rubió; a més de què els seus articles han estat per a mi, en la qüestió de la Immaculada, un guiatge per a trobar o indagar les dependències possibles o reals. "Escoto es llamado allí ya con el nombre de *Doctor Subtilis*, ya autonomásticamente con el simple título de *Doctor*. Obsérvase con extrañeza un cambio de actitud sintomática entre el libro primero y el cuarto. En el primero empéñase Rubió en interpretar arbitrariamente, aunque sea forzando el sentido obvio de las palabras, el texto de Escoto, antes que disentir expresamente de sus opiniones. Tal ocurre con la distinción formal, como hemos de ver en su lugar correspondiente. No obstante, en el libro cuarto, sin embozo alguno y como la cosa más natural, impugna nominalmente pareceres del Doctor Sutil" (*art. cit., XXXII, p. 153*).

(11) Ox. l. 2, d. 32, q. única (XIII). Tota la qüestió, sobretot, la pàgina 314.

no hi hauria hagut, però, per ordinació divina, perfecta innocència en Adam, si hagués perdut la gràcia, durant la justícia original; i és actualment aquella la que, a més de fer-nos amics de Déu, ens lliura de l'obligació de posseir l'última (12). Sense entrar aquí en la qüestió, en Scot no prou clara, de l'element formal del pecat original (13), tenim que, segons el mestre franciscà, de fet estan inseparablement unides la gràcia i la justícia original en l'estat d'innocència, i actualment és la gràcia la que ens eximeix de l'obligació de posseir la justícia original.

El pecat original, segons Scot i quasi tots els defensors i contraris de la Concepció Immaculada de Maria, causa en l'ànima un estat d'enemistat amb Déu, per falta-li una qualitat que hauria de tenir, i es fa mereixedora d'un càstig, si mor en tal pecat: la privació de la visió beatífica (14). En certa manera és, doncs, l'ànima, per aquest motiu, mereixedora de l'odi de Déu. Reconeixien l'últim els contraris de la Immaculada, i entre ells es comptaven fervorosos devots de Maria; l'Escriptura, però, la tradició i el no veure enllaç possible amb dogmes cabdals de la fe catòlica, els obligava a posar la culpa original en la Verge, fent els possibles, no obstant, per avançar el moment de la santificació *in utero*. Els defensors de la piadosa opinió, que altra cosa no era en aquella època, s'esforçaren per a fonamentar-la en les fonts teològiques; i els escotistes, especialment, en encunyar-la amb la dogmàtica, partint del principi de què el pecat original és una màcula i no convé que mai hagi estat en la que Déu havia destinat per Mare del Verb (15).

Si es nega que la privació de la justícia original sigui pròpiament pecat queda, en gran part, disminuït el fervor, l'entusiasme i no hi ha tants motius per a alliberar-ne Maria. És aquest precisament el cas de Rubió. És per això imprescindible, i ell ho adverteix, que abans d'estudiar la seva actitud enfront d'un problema tan disputat, quan ell escrivia, tenir un concepte clar del que entén per pecat

(12) Ox. I. 2, d. 32, q. única (XIII, p. 321).

(13) P. PARTENI MINGES. O. F. M., *Compendium Theologiae dogmaticae specialis* (Ratisbona, 1921, I, pp. 250-51); P. CRISTIÀ PESCH, S. J., *ob. cit.*, III, pp. 172-74. Els dos posen a Scot entre els qui defensen que el pecat original consisteix, formalment, en la privació de la gràcia santificant. Sense negar la possibilitat de què sigui veritable semblant afirmació, almenys no es presenta amb prou claredat en les qüestions que dedica Scot a l'estudi del pecat original.

(14) Ens fariem inacabables, si volguéssim justificar aquesta afirmació general amb menció de textos. Vegi's l'article, abans citat, del P. Le Bachelet i l'abundant bibliografia per ell aportada, a la qual pot anyadir-se l'obra del P. STORFF, *The Immaculate Conception*, en el que pertany a Sant Tomàs, Sant Bonaventura i Scot.

(15) "Culpa originalis est maior poena, quam ipsa carentia visionis divinae, sicut declaratum fuit d. 36 secundi libri, quia peccatum est maxima poena naturae intellectualis inter omnes poenas ejus" (*Quaes. disp.*, p. 15).

original. En tracta en el segon i tercer llibres dels Sentenciariis; en l'últim, però, a més de repetir idees ja conegudes en el segon llibre, les desenrotlla, aclareix i en fa una aplicació en concret a la qüestió disputada (16). Amb mires a aquesta qüestió l'exposarem també nosaltres.

“Els moderns, diu ell, tots admeten i suposen que si la benaurada Verge hagués estat concebuda en l'original (*in originali*), hauria estat odiada de Déu, i estat en alguna màcula original; però no es segueix cap d'aquestes conclusions” (f. 18 r. b.). És clar que si no admet aquestes conclusions és perquè nega que la privació de la justícia original inclogui en l'estat actual la noció de pecat. Per explicar-ho, aquests moderns als quals fa referència, havien proposat diverses opinions; ell solament n'exposa i en rebutja dues. El *Doctor Solemnis*, Enric de Gante, entre altres, havia dit que el pecat original, materialment considerat, és una qualitat positiva contrària a la justícia original; pres, però, formalment *est quaedam deformitas seu defectus* (17). Ja Scot (18) impugna aquesta explicació; i tal volta d'ell, o de les seves obres, Rubió n'ha fet coneixement. L'explicació comuna dels escolàstics tampoc no li plau; i es veu en aquest cas la dependència directa de Scot. Bandejades les dues explicacions, proposa la seva: “El defecte original no és pròpiament pecat; quant al pecat, es divideix del *reatus*” (19).

La paraula *reatus* no té en nostra llengua un mot que inclogui el concepte de la llatina, segons la ment dels escolàstics; ens veurem, doncs, obligats a emprar-la en la llengua del Laci. El mateix Rubió ens dóna una definició prou clara: “Encara que *reatus* i pecat s'usin quasi per a significar el mateix, i moltes vegades un es posa en lloc de l'altre, pròpiament, no obstant, no signifiquen el mateix, sinó coses diverses. El *reatus* perdura després del pecat ja consumat. El pecat comès no perseverant, sinó transeünt, aquell que l'ha comès queda obligat a la penitència a ell deguda, més o menys gran segons el grau de culpabilitat. I aquesta obligació a la pena que queda després de la culpa comesa, es diu pròpiament *reatus*. Del que es dedueix: que el *reatus* pròpiament no és culpa, sinó seqüela; d'aquí que suposa culpa pretèrita, i mira la pena futura a ella deguda.” El *reatus* és, doncs,

(16) El P. Rubert (*art. cit.*, XXX, 1928, pp. 19-28) descriu detingudament els Sentenciariis. Les qüestions a que faig referència es troben en l. 2, d. 30, q. 2, fls. 60 r.-61 r. i l. 3, d. 3, q. 1, fls. 16 v.-20 r. La qüestió que readito es divideix en tres parts; per no repetir textos llatins, quan en citi, traduint-los al català, citaré el feli en què es troba.

(17) L. 2, d. 30, q. 2, f. 60.

(18) Ox. 1. 2, d. 32, q. única (XIII, p. 305).

(19) L. 2, d. 30, q. 2, f. 61. Les raons aportades són les mateixes que es troben en la qüestió de la Immaculada, primera part.

obligatio ad poenam remanens post culpam commissam (f. 16 v. a.). Aquesta seqüela pot provenir de pecat propi o d'un pecat comès per un altre, les conseqüències del qual passen als seus descendents; en el primer cas tindrà, a més del caràcter de *reatus*, el de màcula, per estar en l'ànima quelcom disconvenient i que enlletgeix la seva formosura; en el segon, però, és solament *reatus*. Tenim, doncs, que tot pecat causa màcula i *reatus*; no exigeix sempre, però, el *reatus*, pecat o màcula (20). Rubió suposa aquesta triple divisió; ensenya ell que, encara en el supòsit que la Verge hagués estat concebuda *in originali*, no se segueix que no tingués la més perfecta puresa, ço és, cap lletgesa culpable, puix que estava exempta de tota màcula (f. 18 r. b.). Estaria en un estat de simple indiferència o passiva receptibilitat respecte de la gràcia.

Els teòlegs, en dir que la carència de la justícia original constitueix el pecat original, donen a la paraula pecat un sentit general aplicable a l'actual i a l'original. Pecat, en general, és tot allò que esdevé contra el voler de Déu. En la definició de pecat, tant Sant Tomàs (21) com Scot (22), adopten la de Sant Agustí (23): "Pecat és una dita, un fet o un desig contra la llei divina." Éssent el pecat original un fet contra la llei divina, que moralment persisteix en la nissaga d'Adam, entra dintre d'aquesta noció general. Pere Aurèolo, qui en dóna una definició amb mires a l'original, diu: "Pecat en teologia és una cosa no volguda per Déu, i per consegüent per Ell odiada; puix que en Déu, odiar quelcom, no és altra cosa que no voler-ho o no tenir-hi beneplàcit." En el pecat original ni la privació de la justícia original, per si sola, ni la rebel·lió de la concupiscència, per si, no són pecat, sinó perquè són per Déu no volgudes (24). Aquesta és la noció

(20) "Ex isto sequitur corollarium, quod nihil aliud est post actum peccantis cessantem, offensa, macula et reatus, nisi ista relatio rationis, scilicet ordinatio ad poenam; ut est disconveniens ipsi animae, dicitur eius macula, sicut per oppositum pulchritudo; ut autem est obligatio formaliter ad illam poenam, dicitur reatus; et ut est actus voluntatis divinae, in qua est tota ista realitas, per quem actum ordinatur ad talem poenam, dicitur offensa." Ox. l. 4, d. 15, q. 1 (XVIII, p. 14). Aquest significat també dóna Du Cange a la paraula *reatus*, fundant-se en Budeo: "...ubi reatum exponit per obligationem ad poenam, ut inter crimen et poenam medius sit reatus" (*Glossarium ad Scriptores mediae et infimae Latinitatis*, V, p. 1086).

(21) *Summa Theologica*, I, 2 q. 72 a. 1.

(22) *Reportata Parisiensis*, l. 4, d. 14, q. 2 (XXIV, p. 209).

(23) *Contra Faustum*, l. 22, cap. 17.

(24) "Peccatum theologice est divinum nolitum, et per consequens a Deo oditum, cum nihil aliud sit, Deum aliquid odire, quam illud nolle vel beneplacitum non habere." "Secundum hoc, ergo, in peccato originali, etsi concurrat privatio boni naturalis collati naturae institutae, quae erat originalis iustitia, et privatio ordinis rationis in concupiscentia et habituali rebellionem, nihilominus haec non constituunt formaliter rationem originalis peccati theologice dicti; sed quia haec omnia sunt a Deo nolita, detestabilia et odita, idcirco consurgit ratio peccati theologici in isto defectu originali" (*Repercussorium*, en *Ques. disp.*, pp. 112-13). Per entendre això últim és necessari advertir que el pecat original material-

de pecat, en general; ara que és el que fa que l'èsser concebut *in originali*, parodiant a Rubió, ocasioni l'odi de Déu per ésser contra la seva voluntat, és de la lliure disputació teològica: equival a preguntar en què consisteix formalment el pecat original. Sembla, doncs, clar que per a estar en pecat no es requereix ni coneixement ni lliure voler d'aquell que el contrau, sinó que n'hi ha prou en què en ell hi hagi quelcom contra l'ordre preestablert per Déu, sigui una qualitat positiva o deficiència de quelcom (25).

Rubió desconeix aquesta ampla noció de pecat; almenys no es pren la molèstia d'impugnar-la, encara que inclosa, definida i suposada en els tractats sobre l'original, la Verge Immaculada i similars dels seus predecessors. Per aquest costat és deficient la seva teoria, car procedeix d'una noció de pecat ja específica, no aplicable, i molt se'n falta, a l'original. "El pecat original, diu ell, no és pecat si la paraula pecat es pren en el seu propi sentit, i es distingeix contra el *reatus*. Això és prou clar: puix que pecat és obrar o escollir quelcom indegut, o és ometre quelcom possible i necessari a l'home." Tot pecat, d'alguna manera, ha d'ésser voluntari, ja que res totalment involuntari i inevitable és pecat. A més, en un estat en què no es pot merèixer, tampoc es pot desmerèixer (f. 16 v. a.). Segons Rubió, doncs, no existeix altre pecat que el personal; al pecat de naturalesa li falten les qualitats de voluntari i evitable. Que no li reconeix aquestes qualitats és prou clar, quan nega que pugui ésser voluntari en els pares, com sigui que llur falta fou pròpiament un pecat i actual, i el que és propi d'un no pot passar als altres (f. 16 v. a.). Admetent aquestes idees és necessari que negui conseqüentment que la privació de la justícia original constitueixi l'home en estat de pecat, ja en el primer moment de la seva animació.

Tot home concebut *in originali* contrau un *reatus*; no pot ésser, però, aquest *reatus* seqüela d'un pecat propi de qui el contrau. S'ha de distingir entre *reatus* original i actual; segueix aquest el pecat propi del reu, i per això es diu actual; no, però, l'original, sinó d'un altre, ço és, dels primers pares. Aquest *reatus* és una obligació a una pena, a causa d'un pecat pretèrit, propi dels primers pares (f. 17 v. b.). Si aquesta seqüela del pecat dels primers pares no és *reatus* perso-

ment, segons Aurèolo, consisteix en una qualitat positiva sobreposada a la carn i a les potències sensitives i en la privació de la justícia original; formalment, però, és l'ofensa i l'odi objectiu de Déu (*Idem*, conclusions I, II, III).

(25) Ordinàriament, diuen els teòlegs, que en el pecat original entra també el voluntari; en tot cas, però, aquest voluntari dista *toto coelo* del que es requereix per a la contractació d'un pecat actual o personal. Molt encertadament posa Pesch tres condicions perquè sigui possible el pecat original: do sobrenatural, Adam cap ontològic de l'espècie i nexa moral establert per llei positiva de Déu (*ob. cit.*, III, p. 186).

nal, no pot ésser culpable, ni màcula per l'ànima que el contrau. "Doncs, diu ell, si és culpable, inquireixo d'on li ve aquesta culpabilitat: o de l'infant mateix, o dels pares o de Déu. No de l'infant, ja que abans de l'ús de raó no pot merèixer o desmerèixer més ni menys que un ase; ni dels primers pares, perquè el pecat d'un no pot estar en altre; ni de Déu qui, com hom concedeix, no pot ésser causa de cap pecat personal. Per tant, etc." (26). Ni és màcula, perquè és l'obligació a una pena per un pecat no propi. El que macula a l'home no és pas la pena, sinó la seva causa; però si la causa està en un subjecte, i l'efecte en altre, el primer estarà maculat, no el segon (f. 18 r. a.).

Déu, se segueix conseqüentment, no pot odiar el concebut *in originali*, com suposen els teòlegs quasi unànimement, per la senzilla raó que Déu no odia sinó aquell en qui hi ha pecat, i solament a causa del pecat, no del *reatus*. Ni l'ésser reputats, per aquest motiu, indignes de la vida eterna ha de considerar-se com un senyal de l'odi de Déu, ja que ningú qui estigui destinat a algun bé inferior, i no a cap mal, s'ha de dir que està en odi de Déu, en quant no està destinat a un bé superior ni reputat digne d'ell. Del contrari els sants comparats amb Crist en serien també mereixedors (f. 18 r. a.). Ara, si es vol dir que està en odi de Déu aquell a qui Déu ha disposat no manifestar-se-li mai (f. 18 r. a.), serà, sembla, qüestió de paraules. Per Rubió, doncs, els qui neixen i moren en l'original, respecte de Déu no tenen altres relacions que les que tindria un home creat en estat de pura naturalesa; i la conservació de la gràcia en Adam no era sinó una condició per a transmetre-la als seus fills, sense que ell tingués amb la seva posteritat relació representativa de Cap de l'espècie, relació per la qual en ell faltessin tots els seus fills engendrats segons les lleis naturals.

L'home que mor en pecat original, o com diu Rubió ordinàriament, en *reatus* original no pot ésser castigat; puix que la privació de la vista de Déu no té en ell caràcter de pena, sinó el de no donar un premi, a causa de la deficiència d'una qualitat exigida pel que premia: se'l priva solament d'una cosa no deguda a la seva naturalesa. Si s'anomena aquesta privació pena de dany, que en els condemnats és la més gran que pateixen en l'infern, és solament per coincidir en

(26) "Confirmatur: quia si originalis defectus est culpabilis, quaero a quo sit ista culpa, aut enim est a puero, aut a parentibus, aut a Deo; sed non a parvulo, nec enim parvulus ante rationis usum potest magis mereri nec demereri quam asinus; nec a primis parentibus, nec enim peccatum in uno potest esse ab alio; nec a Deo, ipse enim nullius peccati conceditur esse causa; quare, etc." (L. 2, d. 30, q. 2, f. 61.) És bastant barroera la comparació amb l'ase, puix aquest no té ni la possibilitat de merèixer, a diferència de l'infant, que és creatura racional.

una comuna privació de Déu; però l'estat subjectiu d'uns i altres respecte d'aquesta privació és molt diferent, causant en aquells vertaders sofriments, no en els qui moren amb *reatus* original, els quals estan contents en llur estat i conformes amb la voluntat divina. Pot, no obstant, anomenar-se pena en el sentit que és la privació de l'última perfecció possible a llur naturalesa (f. 16 v. b.; f. 17 r. a.). Aquesta privació ve de Déu qui determinà no premiar amb la beatitud celestial els qui morien concebuts en l'original; el *reatus* original procedeix, doncs, en alguna manera, de Déu (f. 19 r. a.).

Encara que ordinàriament usa Rubió l'expressió *conceptus in originali*, molt conforme a la seva ideologia, alguna volta, no obstant, influint per l'usual manera d'expressar-se altres autors, anomena també a la privació de la justícia original *peccatum originale*. "El pecat original, diu ell definint, és solament inhabilitat per a la consecució del premi etern, a causa d'un pecat d'altre, ço és, dels primers pares" (f. 19 r. b.). Aquesta definició resumeix tota la seva doctrina sobre el pecat original; i és la sement de les altres conseqüències i de l'aplicabilitat que en fa en la disputa de la Concepció Immaculada.

II. LA DOCTRINA DE L'ADVERSARI

És natural que ens agullonegi certa curiositat, que ro estarà mancada d'interès, en voler saber el nom de l'adversari amb qui se les tenia el nostre Rubió. Conforme al costum general dels segles XIII i XIV, en la primera meitat, de no anomenar els autors impugnats ni les seves obres (27), Rubió s'acontenta d'exposar la seva argumentació i rebatir-la. La vivesa d'expressió, *contra te, per te*, semblen no poder justificar la presumpció que es tractés d'un recurs per a defensar una *opinio singularis*. Era una estratagema dels Bachillers, que en els seus *Comentaris a les Sentències*, no podien sinó escollir i exposar les opinions dels mestres, per a exposar-ne una de pròpia i singular, fingint que tenien un cooipinant (28). Rubió en el segon

(27) Card. FRANCESC EHRLE, S. J., *Die Ehrentitel der scholastischer Lehrer des Mittelalters*, Colònia, 1919, pp. 12-15. No podia ésser un costum massa general, ja que Pere Aurèolo (P. AMADEU TEETAERT, *Un grand docteur marial franciscain, Pierre d'Auriele*, en *Études Franciscaines*, XL, 1928, p. 137), Gualter de Catton (P. EFREA LONGPRÉ, *Gualtiero di Catton, un maestro francescano d'Oxford*, en *Etudi Francescans*, [X, 1923, p. 105), Francesc Bacó (*El mestre Francesc Bacó*, en *Criterion*, I, 1925, p. 189) i d'altres, que seria llarg nomenar, estan molt lluny de seguir aquest costum o llei. En la segona meitat del segle XIV, a la qual pertany Bacó, abunden bastant els que citen taxativament; ofereix especial interès Alfons de Vargas (JOSEF KÜRZINGER, *Alfonsus Vargas Toletanus und seine theologische Einleitungslehre*, Münster, 1930, pp. 35-107).

(28) "Meine Vermutung geht dahin, dass wir es mit einer literarischen Fiktion zu

llibre es presenta com a solitari defensor d'ella, impugnant solament els contraris que no pensaven com ell. A més de què l'obra de Rubió fou aprovada en el capítol d'Assís de 1334, essent provincial, i després de catorze anys d'estar sota el mestratge de Francesc de Màrchia (29), tenia temps suficient per a doctorar-se (30). No és tampoc l'opinió de Rubió tan *singularis* que no tingués predecessors qui, amb més o menys amplitud i semblança, la defensessin; encara que jo, fins ara, no he pogut trobar-ne cap que l'exposés amb tanta claredat i que en tragués totes les conseqüències lògiques que es segueixen d'ella i que, sobretot, l'apliqués a la disputa de la Immaculada Concepció de Maria.

L'anonimat abunda molt en Rubió, i encara que és difícil poder-lo desxifrar, no s'ha de donar per impossible, tenint en compte que alguna volta, com en la present qüestió, puntualitza i multiplica les referències (31). Facilitarà les recerques el saber que Rubió, segons sembla deduir-se del conjunt de les seves doctrines, no es preocupa dels predecessors llunyans, sinó dels contemporanis o immediats, adaptant-se a un costum, bastant general, de la literatura escolàstica de l'edat mitjana (32). Té un punt de convergència amb l'adversari; i és la doctrina del pecat original que defensa aquest d'una manera semblant a Rubió.

Aquest no és Scot: s'aparta d'ell en l'opinió sobre el pecat original, i l'acostuma a citar pel seu nom. Serà, tal volta, un escotista contemporani? El seu mestre Francesc de Màrchia és considerat com un fidel escotista (33), i tampoc pot ser-ho, si ho és en la present qües-

tum haben, deren sich die Bakkalare bedienten, um die eigene Meinung darzulegen. Denn sie durften ja nicht wie die Magistri *determinieren*, sondern hatten die *opinionen* der Magistri darzulegen und konnten zwischen diesen auswählen" (Jos. KOCH, *Der Sentenzenkommentar des Petrus Joh. Oliv.*, en *Recherches de Théologie ancienne et médiévale*, II, 1930, p. 307). Es refereix a l'opinió singular d'Olivi, que era batxiller, sobre la unitat de la Teologia.

(29) RUBERT, *art. cit.*, XXX, 1928, p. 15.

(30) No obstant, hi ha més d'un cas en què els graduants no seguien successivament els cursos fins a obtenir el doctorat; exercint entre els diferents graus, càrrecs en l'ordre al qual pertanyien, fins el de provincial, i tornant altra volta a les pràctiques exigides per la Universitat.

(31) RUBERT, *art. cit.*, XXXII, 1929, p. 154.

(32) "Et ceci est un cas typique de ce qui paraît bien être une loi de la littérature théologique du moyen âge. Les théologiens ne s'inquiètent pas des lointains précurseurs; ils arrêtent leur curiosité à celui ou à ceux qui les ont précédés immédiatement; ils s'adressent à leurs ouvrages pour se documenter, quitte à s'en séparer dans les solutions" (O. LORTIX, *L'influence littéraire du Chancelier Philippe*, en *Recherches de Théologie ancienne et médiévale*, II, 1930, p. 325).

(33) Vegi's sobre Màrchia l'obra del CARD. EHRLE, *Der Sentenzenkommentar*, etc., p. 253. Fins ara no s'ha estudiat detingudament aquest important escotista qui, malgrat el que s'afirma generalment, en qüestió tan important, sobre la part que pertoca a la voluntat en l'acte de fe, s'aparta de l'escola escotista (KÜRZINGER, *ob. cit.*, p. 143).

tió. Els escotistes de principis del segle XIV que he pogut consultar per a resoldre aquest enigma, en la qüestió de la Immaculada, segueixen, referent al pecat original, la doctrina de Scot.

Pere Aurèolo, encara que fra menor, no ha de comptar-se entre els escotistes i defensa, no obstant, amb molt d'entusiasme, la Concepció Immaculada de la Verge; i és un dels autors més citats en els escrits i qüestions sobre la Immaculada que s'escriviren posteriorment als dos opuscles seus a favor del privilegi de Maria. El *Repercussorium* aparegué en 1315, explicant i profunditzant el *Tractatus de Conceptione B. M. V.* (34). Aurèolo no admet que la culpa original no tingui el caràcter de pecat o que sigui simplement *reatus* del pecat dels primers pares, ans bé rebut aquesta opinió, sense citar noms, deixant-nos, per tant, en l'obscuritat sobre el seu defensor (35).

Si Aurèolo es refereix a Ockam i als nominalistes, les doctrines dels quals en part comparteix, no ho sabem. Rubió en la qüestió del pecat original s'aproxima bastant a Ockam, qui escriví abans que ell. Els seus principals escrits especulatius, Comentaris a les Sentències, *Quodlibet* i la Lògica, en la seva part més gran, procedeixen del temps en què estava a Oxford, abans de 1324, any en què fou cridat a Avinyó pel Pontífex Joan XXII, per a sotmetre a judici les seves doctrines filosòfiques i teològiques (36). Entre les condemnades ni ha una que diu: "Item peccatum non est privatio alicuius boni inherentis actualiter vel quod aliquando infuit, sed est privatio boni futuri, quod deberet inesse, si non peccasset", que es troba en el llibre quart de les Sentències, qq. 8 i 9 (37). En el *Quodlibetum* tercer fa una aplicació particular d'aquesta doctrina, en preguntar si la Verge podia estar en pecat original, solament per un instant. De fet, seguint Sant Anselm, diu ell, el pecat original és *aliqua carentia iustitiae debitae*; de possible, però, pot ésser que algú, a causa del demèrit precedent en els seus antecessors, sigui indigne de la vida eterna, ço és, una no acceptació de part de Déu, ofès pel demèrit dels pares, sense que, per altra part, estigués obligat a tenir-la (38). Aquesta concepció del pe-

(34) Els PP. de Quaracchi han publicat els dos tractats en *Quaes. disp.*, etc., pp. 23-94 i 95-153, respectivament. P. AMADEU TEETAERT, *art. cit.*, XXXIX, 1927, p. 363.

(35) "Aliquando autem originale peccatum sumitur pro suo formali; voluerunt enim aliqui dicere, quod non esset formaliter culpa vel Dei offensa, qua videlicet vel puer esset culpandus formaliter, vel oculi divinae maiestatis offenderentur, sed quod esset nisus quidam, obligatio et reatus et obnoxietas atque additio ad poenam temporalem, quae est famae, sitis et mors et similia, et ad poenam aeternam, quae est carentia divinae visionis" (*Tractatus*, etc., p. 38).

(36) EHRLE, *Der Sentenzenkommentar*, etc., p. 62.

(37) A. PELZER, *Les 51 articles de Guillaume Occam censurés, en Avignon, en 1326* (*Revue d'Histoire ecclésiastique*, XVIII, 1922, pp. 269-70).

(38) "Sed loquendo de peccato originali de possibili, dico quod potest fieri de poten-

cat original no és gaire diferent del que ensenya Rubió: que és un *reatus*, a causa del pecat dels primers pares. Admet també Ockam que Déu podia perdonar-lo, sense la infusió de la gràcia, solament per no imputació o no obligació a tenir aquesta justícia (39). D'aquesta qüestió no pot deduir-se que sigui Ockam defensor de la Immaculada, com ho és i pel que sembla molt decidit, el contrincant de Rubió. A més de no portar les autoritats adduïdes per l'adversari (f. 17 v. a.; f. 18 v. b.) Ockam en els Sentenciaris no posa la qüestió de la Immaculada. Ara que no seria gens estrany que les obres del *Venerabilis Inceptor* fossin la font, d'on begués Rubió la seva doctrina sobre el pecat original, amb el que ofereix, de vegades, consonància no solament doctrinal, sinó fins i tot literal (40). Ockam, pel que ensenya en la qüestió sobre si en la Verge fou extingit el *fomes peccati*, deu comptar-se entre els contraris de la Immaculada. Dona per suposat que fou concebuda en pecat original i que, per tant, havia de tenir-lo; i al respondre a aquest argument no nega la causa originant, sinó que confessa ignorar el que fou de fet (41).

tia *Cei absoluta, quod peccatum originale nullius diceret carentia, nec habitus naturalis nec supernaturalis, nec debitum habendi aliquid; sed solum quod aliquis propter demeritum praecedens in aliquo, sit indignus vita aeterna. Hoc probo sic: quia aliquis existens in puris naturalibus potest acceptari a Deo, et Deus potest ordinare quod, ipso faciente contra praeceptum divinum, sit indignus acceptatione divina cum omnibus posteris suis; tunc descendens a tali peccante est in peccato originali, quia est indignus acceptatione divina, et non caret tunc aliqua iustitia creata, quia non tenetur ad talem iustitiam nisi ad istam quam habuit primus pater suus, quando fuit Deo acceptus; sed patet tunc non habuit nec tenebatur habere; ergo, nec filius. Ergo peccatum originale potest dici non acceptatio divina propter aliquid demeritum praecedens in alio" (Quotlibeta septem una cum tractatu de Sacramento altaris Venerabilis inceptoris Guilhelmi de Ockam anglie, sacrae Theologiae magistri, de ordine fratrum minorum, Estrasburg, 1491, f. 31 v. En l'Explicit diu que ioren post ejus lecturam oxoniensem (super Sententias) edita).*

(39) "Secundo, circa secundum articulum dico: quod si placeret Deo, deleteret culpam originalem per non imputationem et non obligationem ad aliquam iustitiam. Posset tunc beata Virgo stetisse in originali peccato tantum per instans, quia nullam contradictionem includit quod in primo instanti sit debetrix iustitiae originalis; et tamen quod in nullo instanti, nec antea, velit Deus ab ea exigere illam iustitiam, sive non imputare sibi carentiam iustitiae ad culpam. Et accipio hic imputare large, prout imputatur culpa originalis, quia proprie non imputatur aliquid peccatum alicui, nisi quod est in eius potestate. Hoc patet quia nullam includit contradictionem quod Deus nolit in aliquo instanti post primum instans, si perseveret in via, eam punire pro delicto parentum; ergo non est contradictio quod peccatum originale sic remanet tantum per instans" (Quotlibeta, etc., f. 31 v.).

(40) Després d'una confrontació en què demostra que, encara que sota l'anònim, Rubió té a la vista els Sentenciaris d'Ockam en la distinció 35 del llibre primer, diu el P. Rubert: "Ya tenemos dicho que no entra por ahora en nuestro intento estudiar las fuentes inspiradoras de Rubió. No obstante, en el trabajo a ese fin iniciado hemos adquirido ya la persuasión de que Ockam ocupa un lugar importantísimo en esta materia. Principalmente hay que partir de él, o pasar por él para valorar la originalidad y la evolución de las doctrinas hasta llegar a Rubió. Ya desde ahora habremos de acudir a Ockam aun para la exacta comprensión del pensamiento de nuestro autor" (art. cit., XXXII, 1929, p. 159). Abunden les cites, encara que anònimes, d'Ockam (*idem*, p. 153).

(41) "Questio decima: Utrum in beata Virgine fuit fomes peccati. Et videtur primo quod sic: quia omnis conceptus in originali peccato habet fomitem peccati; sed beata Virgo

Un altre doctor, de qui sabem, almenys en un cas concret (42), que ha influït en Rubió, és Gualter Catton, qui escrivia els seus comentaris a les Sentències poc després de l'any 1322, i de qui coneixem la qüestió sobre la Immaculada (43). Res en definitiva no podem treure'n sobre la seva manera de concebre el pecat original, encara que és fàcil sigui contrari a l'opinió ocamista, havent sofert bastant la influència de Scot (44).

No creiem que Rubió hagi après la seva doctrina del pecat original, d'Abelard, amb qui, en aquest particular, té molta similitud. No existeix, en realitat, segons Abelard, tal pecat original, sinó, pròpiament allò que hom anomena, ço és, *pena transfuga in posteros a primo parente*. L'expressió de l'Apòstol que tots pecàrem en Adam, s'ha d'entendre que en ell estàvem, en els seus lloms, quan ell cometé el pecat (45). Semblant a la d'Abelard, i posant com Rubió distinció entre *peccatum*, *reatus*, *poena*, era l'opinió sobre el pecat original dels deixebles de Gilbert de la Porrée, l'autor de les *Sententiae divinitatis*, i Nicolau d'Amiens, que, en aquest punt, s'apartaren de la doctrina de llur mestre (46). L'erudició bibliogràfica dels escolàstics era, generalment, molt reduïda; les sentències, opinions i fins i tot textos d'autoritat passaven dels uns als altres, sense prendre's la molèstia de confrontar amb les obres dels autors. Una dependència directa

fuit concepta in originali peccato; ergo, etc." Després d'explicar en què consisteix aquest *fomes peccati*, i afirmar que fou extingit en la Verge, el que consta, segons ell, solament per autoritat de l'Escriptura i dels sants, no per la raó, indaga la manera: "Ad secundum potest dici quod si fomes unquam fuit in Virgine, quod in prima sui sanctificatione Deus mitigavit et debilitavit eum, quod nunquam potuit inclinare appetitum sensitivum ad peccatum mortale. Sed ante secundam sanctificationem, antequam concepit filium, forte potuit inclinare ad peccatum veniale. Sed in secunda sanctificatione fuit illa qualitas ita ablata, et fomes totaliter extinctus, quod nec potuit inclinare ad peccatum veniale nec mortale; vel si remansit ista qualitas in aliquo gradu, ita fuit diminuta quod ad nullum actum turpem vel viciosum potuit inclinare. Ad argumentum principale dico, quod nescio utrum unquam habuit fomitem vel non, et si aliquando habuit, patet ex dictis quomodo extinctus fuit" (*Quotlibeta*, etc., f. 32 r.).

(42) C. MICHALSKI, *Les courants critiques et sceptiques dans la philosophie du XIV siècle*, Cracòvia, 1927, pp. 39-40; RUBERT, *art. cit.*, XXXII, 1929, p. 154.

(43) P. EFREM LONGPRÉ, *Gualtiero di Catton*, etc., p. 102. La qüestió de la Immaculada en les pàgines 108-9.

(44) "Gli autori che Gualtiero di Catton cita o combatte sono pure segnalati così Ocham, Pietro Aureolo, etc." (*idem*, pp. 105-6). "Egli ha subito assai l'influenza del B. Giovanni Duns Scoto. Tuttavia si mostra un discepolo del Dottore Mariano molto più indipendente che Francesco Mairone o Giovanni di Reading" (*idem*, p. 107).

(45) "Cum enim dicit apostolus: omnes peccavimus in Adam (i. e. in quo omnes peccaverunt) nichil aliud est nisi quod penam incurrimus ex peccato illius, velud (si) dicitur, Levi decu(?)natus est in lumbis Abrahe antequam esset, id est, seminarium Levi fuit Abrahe (i. in Abraham) antequam Levi foret" (P. ENRIC DENIFLE, O. P., *Die Sentenzen Abaelards und die Bearbeitungen seiner Theologia vor Mitte des 12 Jhs.*, en *Archiv für Literatur- und Kirchengeschichte des Mittelalters*, I, 1885, p. 432).

(46) P. RAMON M. MARTIN, *Le péché originel d'après Gilbert de la Porrée* († 1154) et son École, en *Revue d'Histoire Ecclésiastique*, XIII, 1912, pp. 684-91).

d'Abelard no la creiem possible; a més de què, com hom pot comprovar, les dues opinions no enquadren perfectament. Quan tinguem un estudi acabat i complet sobre Ockam i altres nominalistes, pensem que es podrà resoldre quina és la font primordial i principal d'aquesta opinió.

No és pas, doncs, Rubió el primer en defensar que el pecat original en els descendents d'Adam perd el caràcter de tal, i és solament una seqüela penosa de la contracció en els primers pares. Però, tal volta, sigui el primer que l'apliqui a la qüestió de la Immaculada, restant-li importància i deduint-ne conseqüències referents al seu significat. Fins ara no he trobat cap autor que la presenti sota aquest caire particular; puix, si amb el seu contrincant convé en la noció de pecat original, no pas en l'aplicació, i molt menys, en la manera de resoldre la qüestió. ¿Qui és aquest contrincant; qui, per altra part, té també una manera pròpia de presentar la Immaculada? No ho sabem; fins ara les meves recerques han resultat fallides (47). Ha de cercar-se, per la manera amb què presenta i resol la qüestió, entre els teòlegs de finals del segle XIII, i encara amb més probabilitat, de principis del XIV. Ha estat aquest últim poc estudiat i sembla, per les poques valors que d'ell coneixem, que el seu estudi detingut ens donarà molta de llum, mostrant-nos caires inadvertits de puixants qüestions filosòfiques i teològiques. Facilitarà les recerques, aclarint a l'ensem el punt de vista de Rubió, l'exposició de la seva doctrina.

“Com hem dit en l'article precedent, cosa que també ell admet (el contrincant), el defecte original no és culpable, o culpa o pecat diferent del *reatus*, sinó que és solament penal, això és, *reatus* o obligació a la pena de dany deguda pe pecat d'altri, ço és, dels primers pares” (f. 17 v. b.). Admet, com Rubió, aquesta explicació del pecat original i, no obstant, afirma que “ni el contragué ni el tenia de contraure”, per raons que suposen tot el contrari. “Un agent benèvol res no omet del convenient respecte d'un efecte que li és grat; però Déu és un agent benèvol, d'una manera especial, al que la benaurada Verge i la seva puresa li són singularment agradables. Convenia també que en la Verge hi hagués la més perfecta puresa possible i cap culpable lletgesa.” Ho proven les autoritats de Sant Anselm i de Sant Agustí. Cedeix més en irreverència de Crist el que la seva mare tin-

(47) Com es pot veure per l'anotació d'aquest article solament em serveixo de material imprès ja; per això no voldria que a les meves apreciacions se'ls donés un alçanç que no tenen ni poden tenir, no oblidant el molt material manuscrit que hi ha en les biblioteques i arxius, en gran part no estudiat, o solament com de pas i lleugerament, salves rares excepcions. El P. Le Bachelet en el seu llarg i documentat article sobre la Immaculada, no porta cap teòleg que presenti la qüestió de manera semblant a Rubió.

gués pecat original, que no falta venial. I ho corrobora: “Perquè és en gran manera absurd dir que la benaurada Verge, alguna vegada, estigué en odi de Déu; puix que tot aquell qui ha estat concebut en pecat original, està en odi de Déu, per ésser indigne de la vida eterna i reu de mort” (f. 17 v. a. ib.). Més clara està la inconseqüència en afirmar que pel pecat original solament o *reatus*, no s’infereix o no es dóna cap pena, sinó que solament es priva de la glòria (f. 18 r. a.), ço és, no es premia; el que no és equivalent a castigar.

A les autoritats de Sant Pau i demés respon: que s’ha d’entendre que de llei comuna tothom, si no és preservat de Déu, en quant està de la seva part, ha de contraure i tenir el pecat original; de no ésser que obtingui privilegi a favor seu. I vol mostrar la possibilitat d’aquest privilegi amb l’exempció de Crist qui, si no fou privilegiat, essent del número de tots els homes, tenia de contraure’l (f. 17 v. b.). Quan addueix aquest exemple: quina idea tindria de la transmissió del pecat original i del *debitum* de contraure’l? Per ell, sembla, que les raons que valdrien per a lliurar la Verge de la culpa original, serien aplicables a Crist sense cap diferència. No era pas aquesta la doctrina de l’època que deixa Crist fora de la llei general, no per privilegi, sinó per impossibilitat de contracció, ja que no fou concebut segons les lleis naturals ordinàries, sinó miraculosament, en el si de la Verge Maria (48). En el supòsit d’admetre que el pecat original es transmet per una qualitat infeccionant la carn, o per una ramificació transmet per una qualitat infeccionant la carn, o per una ramificació de la carn pecadora d’Adam, si que es tindria de privilegiar Crist, com ho feien aquells que derivaven la Immaculada Concepció de Maria i de Crist, en certa manera, d’una partícula que es transmetia pura i sens màcula de generació en generació, fins arribar a Crist (49). No divaguem, però, en cercar una possible teoria que ens pugui explicar lògicament el per què l’adversari de Rubió posa Crist entre els privilegiats en la no contracció de la culpa original, quan podia ésser senzillament la falta de fixesa teològica, molt notable, per cert, en tota la seva exposició.

(48) I per aquest motiu els contraris de la Immaculada no exceptuen la Verge (SANT TOMÀS, *Quodlibetum*, VI, q. 5, a. 7; *De Malo*, q. 4, a. 6; SANT BONAVENTURA, *III Sent.* d. 3, p. 1, a. 1, q. 2; *Opera Omnia* de Quaracchi, III, pp. 65-69).

(49) LE BACHELET, *art. cit.*, p. 1019; P. MARTIN, *art. cit.*, pp. 686-90. Aquesta doctrina, encara que bastant canviada, passà a alguns escolàstics, que posaven una puresa en la carn, anterior a la santificació, que solament pot estar en l’ànima: “Illa massa carnis, ex qua corpus Virginis fuit formatum, simul fuit *seminata* et *mundata*” (*Quaestio Guilielmi de Ware*, en *Quaest. disp.*, p. 5).

III. RAONS EN CONTRA DE LA IMMACULADA

Ja hem dit abans que, posats en el punt de vista de Rubió, perden molta de força arguments i raons per alliberar la Verge Maria de la culpa original. Puix que, si no és pecat, sinó solament *reatus* o seqüela d'una falta, baix cap aspecte personal, tampoc el contreure aquest *reatus* no macula ni enlletgeix l'ànima, fent-la, per tant, odiosa a Déu. La Verge l'havia de contraure, per ésser descendent d'Adam *secundum rationem seminalem et secundum propagationem communem*. Era ja doctrina general escolàstica, que la concepció anomenada activa, *ex parte parentum*, de la Verge, no gaudí de privilegi especial que la diferenciés, en l'essencial de l'acte, de la dels altres homes; constituint l'ésser així concebut, en el *debitum* de contraure la culpa original. Per aquest motiu no es pot parlar de privilegi respecte de Crist, com tampoc se'n podria parlar d'un home creat per Déu, en cos i ànima, o que descendís d'una progènie, diferent de la d'Adam. O com diu Rubió: "Suposant que la benaurada Verge hagués estat alliberada de la irregularitat de la culpa original, o preservada perquè no la contragués, malgrat tot això tingué en si causa per a contreure-la; perquè nascuda il·legítimament, això és, segons la comuna propagació de la sement d'Adam: el que no pot dir-se del seu fill Crist." "Crist no està inclòs en aquella proposició universal de què tots els homes pequen en Adam, puix que s'entén i es refereix als fills naturals d'Adam, en els quals estrictament hi ha causa de pecat original" (f. 17 r. b.; 18 r. b.).

"Per tant, se segueix del què suara havem dit, que la Verge Maria contragué la culpa original si no fou privilegiada per especial i singular privilegi; puix quan un agent, que no pot ésser impedit en el seu obrar, ha determinat que a tal causa segueixi tal efecte, sempre que es posi la causa, necessàriament seguirà l'efecte, sinó ho impedeix el primer agent determinant" (f. 17 r. b.). Sobre la possibilitat de la Concepció Immaculada no disputaven pas els teòlegs: tots eren unànimes en afirmar-la, ara que els contraris no veien raons per a la seva aplicació de fet.

Les úniques raons que, sembla, tindrien força en l'ànim de Rubió per a obligar-li a admetre la Immaculada, serien les d'autoritat. Els arguments de conveniència adduïts pels defensors parteixen, segons ell, de dos principis que ja hem vist que no admet: que el defecte original és màcula espiritual, i que aquell que la contrau està en odi de Déu. Negats aquests dos principis no té cap inconvenient

en concedir que la Verge posseïa el grau més perfecte de puritat, això és, que no tingué mai cap lletgesa culpable. Si cercaven això els defensors de la Immaculada, Rubió els hi concedeix plenament, ja que Maria *negative* fou lliure de tota màcula culpable, baldament fos concebuda en *reatus* original. Ara, si consideren aquesta plenitud de gràcia, com quelcom positiu, no hi ha cap inconvenient en afirmar que en l'instant de la concepció els àngels la superaren, per tenir aquests un do sobrenatural que els feia sants, i no tenir-lo la Verge, encara que tampoc en ella hi havia cap qualitat que la maculés. Però, més tard, els superà en aquest grau positiu, puix que la gràcia de Maria fou la més gran, després de la de Crist (f. 8 r. b.).

Segons Rubió, ni per la Sagrada Escriptura ni per les autoritats dels sants, pot provar-se que la Verge fou immaculada: cosa clara i evident per a tot aquell qui es fixi en els textos que parlen d'aquesta matèria (f. 17 v. a.). L'argumentació escripturística i de tradició presentada pels defensors de la Immaculada era, realment, pobre i insuficient per a fonamentar llur opinió. Consideraven la qüestió des d'un punt de vista purament dogmàtic, i en els dogmes recolzaven la possibilitat, la conveniència i la realització. Aquest procedir no era, a fi de comptes, sinó una exigència del mètode escolàstic de subtilitzacions i enllaçaments d'unes veritats, ja establertes, amb altres, per a treure'n conseqüències desconegudes o poc aclarides (50).

Rubió, tot admetent la possibilitat de l'alliberació, no veu cap text per a poder-la fonamentar, ans al contrari, suposen la inclusió per ésser, molts, proposicions universals. I realment aquests textos eren un entrebanc fins pels defensors de la Immaculada, dient que es referien al *debitum*, perquè la Verge, *quantum ex se*, havia de contraure'l; no es segueix, però, que de fet el contragués; explicació que, per cert, no satisfà. Tant els uns com els altres en l'argumentació

(50) Comprendrem millor la posició dels escolàstics, si encara actualment pensem en les tesis provatives del dogma de la Immaculada: sense negar el just valor a l'argumentació escripturística i patristica, s'ha necessitat agusar l'enteniment per a treure'n la prova d'autoritat. Vegeu-les en l'article *Immaculé Conception* del *Dictionnaire de Théologie catholique*. "S. Scriptura per se considerata nihil continet, unde hoc dogma cum certitudine probari possit", principalment s'ha d'estudiar la tradició (PESCH, *ob. cit.*, III, p. 207). Els textos de més força provativa, actualment, no es troben en defensors tan decidits de la Immaculada, com són Scot i Aurèole. Un model de com s'interpretava i aplicava l'Escriptura i els sants Pares pot veure's en l'obra de Pere Tomàs, escotista català, *Liber de Innocentia Virginis Mariae*, escrita a principis del segle XIV. Ell mateix en desconfia (cap. I, part 1.ª) i amb tot fonament, sobre tot en aplicacions com aquesta, que no escassegen: "Nam in principio Genesis scribitur: dicit Deus fat lux et facta est lux, et vidit Deus lucem, quod esset bona. lux autem in se nec in fieri nec in facto esse habet tenebrositatem, sed Conceptio Virginis videtur figurari per actionem lucis" (*Idem*). Sense dir res del Protoevangeli, porta en canvi, i en part amb recta interpretació, el text de Sant Lluç, I, 28. (Em serveixo de l'edició feta per Fr. Pere d'Alva i Astorga en *Monumenta antiqua Seraphica pro Immaculata Conceptione*, etc., Lovaina, 1675, pp. 212-74).

escripturística i de tradició anaven bastant a les fosques; no se'ls podia exigir molt, no obstant, a causa del mètode emprat, teològicament insuficient. El contrincant de Rubió cita una sèrie de textos escripturístics que parlen també en termes generals, encara que de fet no s'apliquin a tots els particulars. No li plau l'explicació que dona dels textos adduïts: per ell resulten vertaders en llur valor universal. Si la solució que el contrarióna dona d'aquests textos és vàlida, respon, amb el mateix fonament podríem dir que la Verge contragué pecat mortal, puix que en tenia potència, si divinament no hagués estat preservada; i el mateix es podria afirmar de la humanitat de Crist, el que és absurd i abominable (f. 18 v. b.) (51).

IV. RAONS A FAVOR DE LA IMMACULADA

La influència i extensió de l'escotisme era massa gran perquè Rubió, qui com a fra menor i deixeble de Scot no podia menys de simpatitzar-hi quelcom, no influís en el desenvolupament de la qüestió de la Immaculada. I realment, malgrat la seva definició del pecat original, que en minva la importància, i les raons en contra, troba encara motius que la fan defensable. Déu la podia preservar, ja que el pecat original no és sinó una pena o *reatus* imposat, a causa del pecat dels primers pares; i el que dona una llei, pot dispensar-la amb algú (f. 19 r. a.).

“Que la va preservar es pot creure piadosament i probable, encara que no s'ha d'afirmar amb pertinàcia: sempre en el supòsit de què seria un privilegi, puix la Verge tingué la causa per a contraure'l, ço és, l'ésser filla natural d'Adam.” Per a provar aquesta proposició es trobava Rubió un xic apurat; car ell mateix s'havia baratat el camí en les raons adduïdes contra l'adversari. Els principis que porta són una claudicació dels abans exposats en contra de la Immaculada. “Privilegiada la Verge en el curs de la seva vida i en la mort, hem de suposar que també ho fou a l'entrar en el món, ço és, en la seva concepció. Si no es pot provar per l'Esclitura, hem de tenir en compte que ella no ho diu tot: ni totes les coses que Déu ha fet, ni els privilegis que ha concedit a la Verge. A més, sembla

(51) Quant al que diu de la humanitat de Crist vegi's la nota de la qüestió publicada. L'explicació que dona el contrincant de Rubió a les autoritats en contra, és semblant a la de Scot: “Et ita exponendae sunt auctoritates, quia omnes naturaliter propagati ab Adam sunt peccatores, hoc est: ex modo, quo habent naturam ab Adam, habent, unde careant iustitia debita, nisi eis aliunde conferatur” (*Quaest. disp.*, p. 19). Solució que ja es troba en Guillem de Ware (*Idem*, p. 11).

que l'Església l'afavoreix." De què tingué causa per a contraure'l solament es segueix que no s'ha de defensar amb pertinàcia l'opinió piadosa. Posant-nos en l'actitud de Rubió se li podia molt bé objectar, que les proposicions universals que afirmen que tots els fills naturals d'Adam cauen en pecat original, no parlen mai de cap excepció. Ell respondria que el pecat original ha passat a tots virtualment i casualment (f. 19 r. a.) convenint en el que deia el contrari, respondent als textos adduïts en contra de la Immaculada. Aquestes són les úniques raons que porta a favor, per cert tan esquifides, que, a mon parer, ni com a opinió la farien defensable.

Relacionades amb la de la Immaculada hi ha una sèrie de qüestions que surten d'ella, que Rubió exposa i judica breument. Començant per Alexandre d'Hales, un dels principals arguments en contra de la Immaculada era la universalitat de la Redempció (52), objecció a la que respongué Scot (53) satisfactòriament i molt a honor de Crist redemptor. Com el Subtil, diu Rubió, que en el supòsit que la Verge hagués contret el pecat original, fou redimida d'una manera més perfecta i causà en ella la redempció un efecte més gran, que si ho hagués estat després de contraure'l, puix que fou lliurada de caure en un perill immediat que l'amenaçava. S'observa clarament en aquesta solució la influència escotista (f. 19 r. b.).

A finals del segle XIII hom proposà una solució conciliadora: que la Verge en el primer instant de la seva concepció havia estat en pecat, i en el mateix instant santificada. Sembla que aquesta opinió la defensà Enric Gantés, almenys abans que contra ell es declarés Godofreu de Fontaines i la generalitat dels teòlegs (54). Scot es declarà obertament contra ella en *Reportata* (55); no en parla en *Oxoniensia*. La principal raó del Subtil és que hi ha la mateixa impossibilitat en afirmar que dos contradictòries són vertaderes, en el ma-

(52) *Summa Theologiae*, 3, q. 9, m. 3; SANT BONAVENTURA, *Sent.* 1. 3, d. 3, p. 1, a. 1, q. 2 (edició de Quaracchi, III, p. 68); SANT TOMÀS, *Sent. idem ad secundum* i *Summa Theologica*, 3, q. 27, a. 2.

(53) *Quaest. disp.*, pp. 14, 15 i 19; *Reportata*, lloc citat (XXIII, pp. 263-64).

(54) Segons el P. LE BACHELET (*art. cit.* p. 1054) Enric no defensà mai aquesta doctrina: "Hypothèse faite alors, semble-t-il, puisqu'un autre maître de l'Université de Paris, compatriote et contemporain du docteur solennel, Godefroy de Fontaines († vers 1306) la réfute également..." El P. Bartomeu M. Xiberta, O. C., diu que la defensà com a possible (per tant, probabilíssim) encara que més tard, segons Godofreu de Fontaines, modificà la primitiva sentència, cedint a l'opinió general (*Joan de Baconthorp i el dogma de la Immaculada Concepció de Maria*, en *Estudis Franciscans*, XL, 1928, p. 96). Rebat també aquesta opinió l'escotista Nottingham. P. CH. BALIC, *A propos de quelques ouvrages faussement attribués a J. Duns Scot*, en *Recherches de Théologie ancienne et médiévale*, II, 1930, p. 177.

(55) *Lloc citat* (XXIII, pp. 261-62). La refutació que en fa Scot deixa suposar que té a la vista l'exposició d'Enric, a qui, com tantes altres vegades, rebut; l'exemple que porta el doctor Solemne d'una roda de molí, l'adueix també el Subtil.

teix instant, que dir que dos privatives oposades coexisteixen en el mateix instant (56). Semblant a aquesta és la resposta de Rubió: és impossible, diu, que en el mateix instant una i mateixa cosa sigui apta i inepta per al premi; el santificat n'és idoni, etc. Si la Verge fou concebuda en pecat original, no podia ésser santificada en el mateix instant que fou concebuda (f. 19 v. a.).

Rubió, si troba dificultats per a admetre la Immaculada, desitja, no obstant, apressar tot el possible, el moment en què fou lliurada del *reatus* original. Implicant contradicció el què, en un sol i mateix instant, fos concebuda en *reatus* original i santificada, no queda per a avançar la santificació, sinó admetre, com Scot havia proposat com a possible a la potència absoluta de Déu, que ho fos en l'instant successiu immediat. De faisó que sols un instant hauria estat en pecat original, passat el qual, Déu la podia santificar. Aquesta opinió la defensà també Joan Baconthorp en els Sentenciaris, en la interpretació de la del Doctor solemne, com no estant amb desacord amb les veritats de la sana filosofia (57).

La diferència entre Scot i Rubió està en que, segons el primer, es tracta d'un pecat que Déu pot esborrar en qualsevol instant de temps, per no estar limitada la seva potència a un moment determinat (58). Rubió el considera com *reatus*, com seqüela penosa imposada i causada per Déu en els descendents d'Adam, i que, per tant, el pot destruir en qualsevol moment, puix com agent lliure que és, no està més obligat a produir-lo que a conservar-lo. És l'explicació, en termes generals, de Scot; aplicada, però, a la idea pròpia que té del pecat original (f. 19 v. a.).

Si la gràcia fa mereixedor del premi etern al que la posseeix i el *reatus* original posa en un estat d'indignitat d'aquest premi, intrínsecament s'exclouen l'una a l'altra. Per tant, el més petit grau de gràcia, entenguï's santificant, és suficient per a lliurar del *reatus*; i si a la Verge li fou donada aquesta gràcia en el primer instant de la seva concepció, no contragué el *reatus*; i si el contragué, en fou alliberada així que la gràcia li fou infosa. "Doncs una mateixa cosa no

(56) *Reportata Parisiensia*, lloc citat (XXIII, p. 262): "Sed si ista positio ponat, ut verba videntur sonare, non est arguendum contra, cum sit oppositum primi principii, ponendo contradictoria simul vera in instanti terminationis, quia non minus impossibile est ponere privativa opposita simul vera in eodem instanti temporis, quam contradictoria."

(57) Xiberta, *art. cit.*, p. 97.

(58) "Ad primam instantiam dico, quod, si Deus in aliquo instanti alicuius temporis voluntarie agit, non necessario oportet, eum expectare tempus, ut in instanti determinato illius temporis agat..." (*Quaest. disp.*, p. 18). La veritat que tant l'explicació com l'argumentació que d'aquesta possibilitat porta Scot, és bastant obscura, i és difícil treure'n l'entrellat i comprendre'n tot l'abast.

pot, respecte del mateix, ésser hàbil i inepta; per consegüent, cap grau de gràcia no pot coexistir amb el pecat original, mes que amb l'actual, això és, mortal. Però s'ha d'entendre per ordenació divina; no per la repugnància formal que hi hagi entre el pecat mortal i la glòria eterna." En els manuals de Teologia hom troba ordinàriament que Scot ensenyà ésser possible l'estat de gràcia amb la coexistència del pecat mortal. Sembla difícil poder atribuir a Scot una doctrina que, almenys per la noció que de pecat i gràcia se'ns dóna, inclou la coexistència en un mateix subjecte de dos predicats contradictoris (59). Rubió fa consistir el *reatus* precisament en el contrari de la gràcia; ja que el *reatus*, com hem dit, és l'obligació a una pena, que en el pecat original consisteix en la privació de la gràcia santificant i de la visió de Déu (f. 19 v. a.).

Encara que el més petit grau de gràcia era suficient a la Verge per a l'alliberació o preservació del pecat original, creu que Déu fou amb ella esplèndid, donant-li més de la que era estrictament necessària (f. 19 v. a.). Com a coronament declara Rubió que la Verge fou santificada en el grau suprem després del seu fill Crist. La raó és perquè la santificació correspon al grau de gràcia i glòria de què es gaudeix en el cel; i la Verge, després de Crist, és la qui els té majors; per tant, també en la terra gaudí del grau més gran de santificació després del seu fill. La Verge, no obstant, ni en la concepció de Crist, ni actualment, està tan plena de gràcia i glòria que no en pugui rebre més, doncs *ex se*, tanta en pot rebre, quanta és la que té Crist (f. 19 v. b.).

V. RUBIÓ I EL SEU MITJÀ HISTÒRIC I DOCTRINAL

És hora ja de posar punt final a aquesta llarga disquisició. Expressament hem procurat només extraure i fer notar el que, indirectament o directa, es refereix a la qüestió de la Concepció Immaculada, no dient res d'aquelles que indica, com de pas, i que poden servir per l'aclariment i estudi de l'escolasticisme, i de l'escotisme principalment. Com a resum, procurarem enquadrar el nostre teòleg, en

(59) En tot pecat s'ha de distingir culpa i pena; la primera no pot coexistir amb la gràcia, puix és *cauentia iustitiae debitae*, i formalment per la gràcia és esborrada aquesta injustícia; però no formalment hom es fa ja mereixedor del premi etern. Déu ha volgut, *de potentia ordinata*, que la justificació anés acompanyada de la seva amistat per la qual hom es fa mereixedor de la glòria (*Ox.* l. 4, d. 14, q. 1, XVIII, p. 7 ss.). Aquesta és la interpretació que en dóna el P. MINGES (*Compendium Theologiae dogmaticae specialis*, Ratisbona, 1922, II, p. 45).

la present qüestió, en el seu mitjà històric i doctrinal, cosa que en alguns punts creiem ja haver-ho realitzat.

Els teòlegs dels segles XIII i XIV ordinàriament disputaven dos punts diferents en la qüestió de la Immaculada: la doctrina i la festa; donant-se el cas, freqüent, d'admetre la festa molts que no admetien la doctrina immaculatista, donant-li, per tant, un significat diferent del que té en els temps actuals i del que tenia entre els defensors de la doctrina, posteriorment definida per Pius IX. Ja Gerard d'Abbeville considerava com accessòria la qüestió doctrinal; i per ell el principal era la festa, que tot anomenant-la concepció i encara admetent la contracció del pecat original, sempre era possible una explicació acontentadora de tothom (60). Sant Tomàs no reprova la celebració de la festa; encara que, segons ell, ha de referir-se pròpiament no a la concepció, sinó a la santificació; i si es celebra la festa el dia de la concepció, és per ignorar-se el dia en què fou santificada (61). Sant Bonaventura, encara que contrari a la Immaculada doctrinalment, condescendent, però, i tolerant amb les opinions dels altres, introduí la festa en l'ordre franciscà en el capítol de Pisa de 1263 (62). La tendència immaculatista d'Oxford anava obrint-se camí. Rubió no tracta extensament la qüestió de la festa; deixa suposar, no obstant, que a son parer tenia un sentit immaculatista, car la cita com un argument a favor dels defensors de l'opinió piadosa. "Consta, diu ell, que l'Església mai no ha determinat el contrari; i el que és més, sembla afavorir-la i inclinar-s'hi, quan permet que es celebri el dia de la Concepció de la Verge; la qual cosa sembla que no hauria de fer-se ni, per consegüent, éser permès per l'Església, si fos cosa totalment certa que la Verge ha estat concebuda en pecat original." De manera semblant en parlava Joan de Baconthorp O. C., qui no estava content amb el permís, sinó que desitjava una institució amb caràcter obligatori per a tota l'Església (63). De la festa de la Concepció no poden inferir-se raons a favor de la Immaculada, puix és sabut que es celebrava en sectors obertament maculatistes i era permesa per

(60) P. GLORIEUX, *Une question inédite de Gérard d'Abbeville sur l'Immaculée Conception (Recherches de Théologie ancienne et médiévale, II, 1830, pp. 282-87).*

(61) *Summa Theologica*, 3, q. 27, a. 2, ad. 3. I els altres llocs en què tracta de la Immaculada.

(62) Sobre Sant Bonaventura i la Immaculada vegi's el formós article del canonge J. BITTRÉMEUX, *Le sentiment de St. Bonaventure sur l'Immaculée Conception de la Sainte Vierge en Études Franciscaines*, XIV, 1930, pp. 367-94. De la introducció de la festa de l'Ordre, entre altres, P. DONCOEUR, S. J., *L'Immaculée Conception aux XII-XIV siècles en Revue d'Histoire ecclésiastique*, VIII, 1907, pp. 280-81. En aquest article i en el del P. Le Bachelet es trobaran abundants notícies sobre els diversos significats que es donaven a la festa, de conformitat a la doctrina defensada.

(63) XIBERTA, *art. cit.*, pp. 11-11.

teòlegs que negaven l'alliberació *in primo instanti*; tot depenia del significat i alcanç que se li donés. Joan XXII, el Pontifex regnant quan escrivia aquest autor, malgrat prendre part en la festa en l'església dels carmelitans, n'era contrari, si són d'ell els sermons que se li atribueixen; i Benet XII, el seu immediat successor, interpretava la festa en un sentit maculatista (64). Aquesta festa, els inicis de la qual foren immaculatistes, anava imposant-se; i davant la seva extensió, fins els teòlegs més acèrrims contraris de la piadosa opinió, havien de fer certes concessions, sense comprometre la seva tesis doctrinal. Gràcies a les ordres religioses, sobretot la franciscana, el ver-tader sentit de la festa aniria imposant-se i guanyant terreny (65). Nostre Rubió, malgrat no sentir simpaties per la doctrina, creu que la festa té un sentit immaculatista.

La reacció escotista a favor de la Immaculada és l'esdeveniment, tal volta, major en la història d'aquest dogma, l'inici d'un gran moviment que finirà, després de quasi set segles de lluita, amb la definició dogmàtica. Autors doctrinalment contraris al Subtil es posaren al seu costat en aquesta qüestió, com Pere Aurèolo (66). El seu ressò es deixà sentir en escoles més o menys dependents de la tomista; no, però, en la dominicana que, en la generalitat dels seus teòlegs, es pot realment gloriarse d'haver estat addicte al seu fill predilecte, tant en la qüestió de la Immaculada, com en les altres de lliure disputació (67). En l'escola franciscana es gaudí, ja des dels seus principis, de llibertat en seguir els mestres de l'Ordre; i solament segles més tard, en exacerbar-se la lluita amb la tomista, s'imposà, malauradament, l'escotisme amb restricció de la llibertat i pròpia iniciativa. En els seus inicis l'entusiasme per ell fou degut, no a les lleis, sinó a les doctrines; la majoria dels filòsofs i teòlegs franciscans es gloriaven de seguir-lo (68). Encara que, en general, no ho feren tan cegament que tanquessin la intel·ligència a tota iniciativa personal; i més d'una volta s'aparten, i fins i tot s'oposen, a les doctrines del mes-

(64) P. DONCOEUR, *art. cit.*, pp. 706-709.

(65) El P. Le Bachelet amb molt bon sentit crític distingeix sempre la celebració de la festa i l'objecte del culte en celebrar-la. Vegi's pels segles XIII i XIV, pp. 1064-73 i 1094-108. També el P. DONCOEUR, *art. cit.*

(66) Vegeu les dues obres sobre la Immaculada en *Quaest. disp.* Donada la concepció pròpia que tenia Aurèolo del pecat original no pot dir-se que defensí plenament la doctrina escotista, encara que moltes de les seves raons en delaten la influència.

(67) LE BACHELET, *art. cit.*, pp. 1081-83. Bastant estudiada la reacció franciscana, ens falta un estudi per a poder apreciar-la millor, de la seva contrincant tomista-dominicana.

(68) P. HERIBERT HOLZAPFEL, O. F. M., *Manuale Historiae Ordinis Fratrum Minorum*, Friburg de Brisgòvia, 1909, pp. 500-501.

tre (69). En les recerques fetes fins ara entorn a la gloriosa doctrina de la Immaculada, no s'ha trobat cap, entenguís dels seus seguidors, que obertament l'hagi rebutjat; si que n'hi ha, com nostre Rubió, que es posen en una actitud expectant i de cautelosa reserva. Teòlegs de corrents no escotistes, dintre de l'Ordre, n'hi havia que estaven en contra (70); encara que en aquest punt alguns d'entre ells es mostraven favorables, com el ja citat Aurèolo i Nicolau de Lira (71).

Rubió per les premises que posa i l'argumentació que en contra de la Immaculada presenta, conseqüentment, a mon parer, havia de negar-la de ple, sense restriccions. Les raons que porta a favor són una claudicació dels principis preestablerts; i, aquests admesos, no pot pas fonamentar la defensabilitat en els primers. És trobava, però, en una època de puixant reacció escotista a son favor, dintre de l'Ordre a la qual pertanyia, i li sembla més còmode i menys comprometedor deixar la qüestió com opinable per ambdues parts, actitud d'indecisió, tenint en compte tot el conjunt, quelcom impròpia d'un intel·lectual independent. Després de presentar l'argumentació en contra diu: "A manera de corollari sembla que es pot concloure que no s'ha de defensar pertinaçment que la Verge fou concebuda sense pecat original. Consta que en ella hi havia un antecedent, l'ésser filla natural d'Adam, del qual es tenia de seguir, contraure la culpa si Déu no ho impedia. Per altra part no es prova per cap expressa autoritat" (f. 17 v. a.). I després de presentar les tres esquivades raons a favor, conclou: "D'aquí sembla que es pot deduir, que amb pertinàcia no s'ha d'afirmar, que la benaurada Verge fou concebuda en *reatus* original, perquè consta que pogué ésser concebuda sense ell, i no es troba expressament que així fos concebuda, encara que en tingués causa; per tant, ni una cosa ni l'altra ha d'afirmar-se" (f. 19 r. b.). No crec que es pugui interpretar l'actitud de Rubió com de respectuosa deferència envers les dues opinions; el conjunt ben considerat, sembla ans bé indicar un estat subjectiu no gens propici a la Con-

(69) Exemples en són Rubió, i fins Francesc de Màrchia, tingut generalment com fidel seguidor i deixeble de Scot; i encara d'altres que seria llarg anomenar. "Haeredes immediati scientiae ecius non temere in verba magistri iurarunt—quod, proh dolor! postea saepissime factum est—' sed etiam ei contradicere ausi sunt, quotiescumque id necessarium esse putabant" (HOLZAPFEL, *ob. cit.*, p. 258).

(70) ALVARO PELAGI s'adhereix a l'opinió maculatista "*licet quidam novi theologi a sensu Ecclesiae recedentes communi, etc.*" (*De planctu Ecclesiae*, I, II, a. 52, Venècia, 1560, p. 110). Alvaro Pelagi escrivia aquesta obra entre 1330 i 1332 (P. ALEJANDRO AMARO, O. F. M., *Fr. Alvaro Pelagio*, extracte d'*Archivo Ibero-Americano*, Madrid, 1916, p. 30) època en la qual formaven ja un número respectable els qui la defensaven.

(71) P. EFREM LONGPRÉ, *Le quelibet de Nicolas de Lyre*, O. F. M. en *Archivum Franciscanum. Historicum*, XXIII, 1930, p. 51.

cepció Immaculada. Si estava convençut, com sembla, de les raons que en contra presenta, era una actitud que se li imposava.

Tal volta es dirà que Rubió no fa sinó imitar a Scot; és, però, ben diferent el cas. Si el Subtil en *Oxonienſia* i *Reportata* no s'expressa pas amb aquella decisió amb què ha d'expressar-se tot teòleg davant un dogma definit, no crec se li'n pugui fer retret; doncs, es tractava d'una opinió, i encara molt impugnada i amb poques adhesions, i no havia pas d'imposar-la als seus oients. Ell, de fet, podia estar-ne plenament convençut, i sembla que abastament dóna a conèixer aquest estat subjectiu, la manera amb què presenta la qüestió, l'argumentació a favor, que desfà totes les dificultats principals contra ella proposades i en excloure-la, quan per una proposició universal, es podria malentendre que hi entra Maria (72). Quina diferència amb Rubió! aquest té tendència a denegar valor a les raons a favor, fer veure el costat flac, i quan ha enrunat els fonaments, temerós vol tornar a bastir-los amb tres esquifides i claudicants raons.

Encara Rubió està molt lluny d'aquells escotistes contemporanis que, en parlar de la Inmaculada, no defineixen, sinó opinen, deixant en plena llibertat al contrari. Està clar que hi cap aquí més o menys fervor, decisió i convicció en proposar com més probable l'opinió que allibera a Maria. Un poc de semblança hi ha amb Gualter Catton qui ensenya que *conclusio ista* (la de la Inmaculada) *licita quae aliquando fuit minus licita*; a diferència, no obstant, de Rubió, l'Església no es mostrava favorable a la Inmaculada, el que per ell té molta força en contra de l'opinió piadosa (73). Nottingham (74) i Pere Tomàs (75), sobretot aquest, tot deixant en llibertat els que sostenen el contrari, descobreixen prou inclinació i convicció per a la sentència alliberadora. Semblant actitud serva Pere Aurèolo (76), que

(72) Aquesta és també, poc més o menys, la interpretació que en donen el P. MINGES (*Compendium*, etc., I, p. 340) i el P. LE BACHELET (*art. cit.*, p. 1076). Els següents textos crec que seran suficients per a convèncer. En *Oxonienſia*, l. 3, d. 18, q. única (XIV, p. 661) "*Utrum Christus meruerit in primo instanti suae conceptionis?*" En la pàgina 684 diu ésser convenient que es trobin en el cel els principals graus de beatitud, però sempre que la de Crist sigui superior a la de tots els benaurats. I continua que n'hi ha molts que mai no han estat enemics de Crist per raó de pecat actual, com els innocents, i altres que ho foren qualche volta pel pecat actual mortal, però després se'n penediren. Falta un grau que correspon únicament a la Verge: "*Est ibi etiam Beata Virgo Mater Dei, quae numquam fuit inimica actualiter ratione peccati actualis, nec ratione originalis (fuisset tamen, nisi fuisset praeservata)...*" (p. 684). I aquest altre: "*Dico quod absolute posset esse infusio gratiae sine expulsionem alicuius culpae praecedentis, sicut fuit in beata Virgine, et fuisset in tempore innocentiae in innocentibus, quia tunc nulla fuisset culpa remittenda, vel expellenda*" (*Reportata*, l. 4, d. 6, q. 2, XXIV, p. 272).

(73) LONGPRÉ, *Gualtero di Catton*, etc., pp. 108-109.

(74) BALÍC, *art. cit.*, pp. 179-800.

(75) Capítol XVII del llibre tercer, p. 273, de l'edició citada d'Alva i Astorga.

(76) *Quaest. disp.*, p. 73.

és la més prudent, i que no contradiu a una ferma convicció subjectiva, donat l'estat de la qüestió de la Immaculada. Scot havia donat el cop de gràcia, i els seus dexebls, i encara alguns que doctrinalment no ho eren, de més o menys prop anaven seguint-lo: Francesc Mairon (77), Pere d'Aquila (78), Antoni Andreu (79), català, i d'altres que seria llarg anomenar (80). Rubió és una veu dissonant, dintre de l'harmonia escotisa, malgrat haver-ne sofert la influència. És, en gran part, no obstant, explicable per la doctrina que sosté sobre el pecat original.

En la qüestió que anem a publicar, presa del llibre 3 d. 3 q. 1 folis 16 v. - 20 r., hem adoptat el mètode més fàcil per a la seva lectura i comprensió. És tracta d'una reedició, no d'una edició crítica; no estàvem, per tant, obligats a totes les exigències d'aquesta. Demès, és impossible, puix fins ara no s'ha trobat cap manuscrit (81). La responsabilitat tota del text cau sobre l'imprès de l'any 1518; a mi se'm pot criticar solament la divisió en paràgrafs, la puntuació, la solució de les abreviatures i l'anotació de les autoritats adduïdes.

P. LLUÍS M.ª FARRÉ, O. F. M.

Madrid, febrer de 1931.

(77) *Sent.* l. 3, d. 3, q. 2. foli 171 (Venècia, 1519).

(78) *Sent.* l. 3, d. 3, q. 1 (edició preparada pel P. Ciprià Paoli, O. F. M., Levanto, 1907, pp. 31-37).

(79) Si és que realment són d'ell els sentenciàris que corren sota el seu nom (P. MARTÍ DE BARCELONA, O. M. Cap., *Fra Antoni Andrés, D. M., Doctor Dulcifluus*, en *Criterion*, V, 1929, pp. 321-46), *Sent.* l. 3, d. 3, q. 1, foli 93.

(80) Sobre els franciscans i la Immaculada es poden consultar les obres del P. HERIBERT HOLZAPFEL, *Bibliotheca franciscana de Immaculata Conceptione*, Quaracchi, 1904; P. CANDI MARIOTTI, *L'Immaculata Concesione di Maria ed i franciscani*, Quaracchi, 1904; P. PAUWELS, *Les Franciscaïns et l'Immaculée Conception*, Malines, 1904.

(81) RUBERT, *art. cit.*, XXX, 1928, 5.

APÈNDIX

[F. 16 v. a.] **QUAERO: UTRUM BEATA VIRGO FUERIT IN PECCATO ORIGINALI CONCEPTA?** (*Liber tertius Sententiarum*, t. II, d. 3, q. s. fol. 16 v—20 r. Paris, 1518.)

Et arguitur quod sic: per illud Apostoli, I Corinth. XV (1): *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur*. Sed constat quod beata Virgo non fuit mortua in Adam morte culpae actualis, nec a tali per Christum vivificata; ergo morte culpae originalis, cum nullum peccatum sit medium inter illa. Contra hoc arguitur per illud Christi, Joannis XI (2): *Inter natos mulierum non surrexit maior Joanne Baptista*; sed constat quod beata Virgo fuit maior Joanne Baptista; ergo ipsa non surrexit, nec per consequens per peccatum aliquod cecidit: quare, etc. Responsio: Ubi sic procedendum: primo enim videndum est (licet fuerit dictum in secundo) (3), quid sit originalis culpa; secundo utrum beata Virgo fuerit in ipsa concepta; tertio, an fuerit ab ipsa purgata et sanctificata.

QUANTUM AD PRIMUM PRAEMITTO. PRIMO: quod licet reatus et peccatum quasi pro eodem accipiantur, et saepe unum pro altero ponatur; tamen ipsa proprie sumpta non significant totaliter eadem, sed diversa. Est enim reatus manens post peccatum praeteritum. Peccato enim commissio non manente sed transeunte, qui ipsum commissit manet obligatus ad paenitentiam illi debitam, magnam vel parvam, secundum quantitatem culpae. Et huiusmodi obligatio ad paenam remanens post culpam commissam dicitur proprie reatus. Ex quo sequitur: quod reatus ut sumptus proprie non est culpa, sed magis est sequela: unde supponit culpam commissam praeteritam, et respicit paenam futuram illi debitam. Hoc supposito et praemisso, pono tres conclusiones quantum ad istum articulum.

Prima conclusio est: quod peccatum originale non est peccatum, ut peccatum proprie sumitur, et contra reatum distinguitur. Haec apparet: quoniam peccatum ut sic sumptum, consistit aut in eliciendo seu eligendo aliquid indebitum, vel in omittendo aliquid homini possibile et necessarium. In primo insistit peccatum commissionis, et in secundo omissionis. Sed constat quod in contrahente peccatum originale, neutrum horum ponitur. Nec enim puer statim ut conceptus est, aliquid indebitum eligit, quia nullum actum elicit; nec aliquid sibi possibile omittit; ergo nec peccatum, ut contra reatum distinguitur, contrahit. Confirmatur: quia cum omne peccatum sit aliquo modo voluntarium, nihil totaliter involuntarium et inevitabile, est peccatum, ut peccatum distinguitur contra reatum. Sed peccatum originale est totaliter involuntarium et ab homine inevitabile, quia nullo modo in eius potestate est; ergo, etc. Si forte dicas quod originale licet non sit voluntarium in parvulis ipsum contrahentibus, fuit tamen voluntarium in primis parentibus, et evitabile ab eis, hoc non valet, quia peccatum eorum fuit peccatum proprie sumptum et actuale peccatum, et peccatum unius non est nec potest esse peccatum alterius, qui in illo nihil demeruit nec demereri, sicut nec mereri potuit. Cui enim est impossibile meritum, et peccatum; ergo, etc.

Secunda conclusio est, quod peccatum originale non est reatus proveniens

(1) 1 Cor. XV, 22.

(2) El text no és de Sant Joan, sinó de Sant Mateu, XI, 11.

(3) L. 2, d. 32, q. 2.

ex peccato eius cuius est. Haec apparet ex praecedenti, quoniam in eo qui nihil demeruit nec peccavit nullus reatus ex peccato eius existit. Sed ut praedictum est, parvulus conceptus nihil demeruit nec demereri sicut nec mereri potuit; ergo nec in ipso aliquis reatus seu obligatio ad poenam propter eius culpam existit.

Tertía conclusio est, quod peccatum originale est reatus seu obligatio alicuius ad poenam damni, proveniens non ex proprio demerito, sed ex alieno, videlicet primi parentis a quo per propagationem descendit. Haec apparet. Constat enim quemlibet communi lege propagatum, statim ut ex corpore et anima in utero formatus est, esse (4) ad poenam damni consistentem in carentia visionis et fruitionis Dei obligatum, et per consequens reum; cum reatus non sit nisi obligatio ad poenam, sequens culpam praeteritam, ut dictum est. Sed constat quod reatus huiusmodi parvulorum [f. 16 v. b.] non sequitur culpam ipsorum quia, ut praedictum est, nec demeruerunt nec demereri nec mereri in aliquo potuerunt. Cum ergo omnis reatus seu obligatio ad poenam sequatur aliquam praeteritam culpam propriam vel alienam, sequitur quod ille reatus puerorum, qui peccatum originale dicitur, alterius culpa sequitur. Sed constat quod non alterius quam primorum parentum, quoniam, praeter illud, nullum peccatum aliud unius ad poenam alicui alteri imputatur; ergo, etc.

Contra. Primo: quia nullus iuste punitur propter peccatum alterius; sed peccatum originale est quo quilibet est reus ad poenam perpetuam obligatus; ergo ille reatus non sequitur culpam alterius. Secundo: quia doctores et sancti communiter vocant originale delictum peccatum, non tamen reatus; ergo, etc.

Ad primum dicendum, quod aliud est aliquem punire, et non praemiare. Tunc potest dici, quod licet nullus sit ex culpa alterius punitus, potest tamen ex alterius culpa, vel etiam absque aliqua sua vel alterius culpa, non praemiari. Parvuli autem propter alienum demeritum non puniuntur, quia nec in aliquo corporaliter vel mentaliter affliguntur; sed tantummodo non praemiantur, quia nec Deum intuentur, nec ipso ut beati perfuuntur. Iuste autem possunt non praemiari absque suo aliquo demerito, sed praecise ex demerito alieno. Sicut enim dominus aliquis temporalis quod alicui sibi subiecto dedit vel dare promissit, iuste potest auferre si decit vel retinere si non dedit, ex aliqua eius culpa; ratione cuius ille meretur ut illud sibi et omnibus suis auferatur, et quod ipse etiam in persona propria, non tamen aliorum ab ipso descendentium, poena mortis vel alia puniatur. Nec per consequens dominus ille facit aliquam iniuriam filiis eius in non reddendo quod patri illorum abstulit, si dederit; aut retinuit, si non dederit: iniuriam tamen eis faceret si eos ut patrem occideret, vel quomodocumque aliter puniret. Sic in proposito videtur esse dicendum: videlicet, quod primi parentes propter culpam suam meruerunt sibi poenam eternam infligi; suis autem omnibus filiis naturalibus promissam et oblatam gloriam non consequi. Et ideo propter eorum peccatum nullus punitur in sequenti saeculo aliqua poena sensus, sed privatur gloria sempiterna; nec in hoc fit ipsi aliqua iniuria, licet consequentibus ipsam gloriam, ut beatis, fiat maior clementia; quare, etc.

Et si contra hoc arguatur quod damnatorum pro peccatis propriis poena damni maior poena est, quam aliqua poena sensus; sed parvuli puniuntur poena damni, qui carent visione et fruitione Dei, quod dicitur poena damni; ergo non tantum non praemiantur, sed etiam graviter cruciantur. Ad hoc potest dici: quod licet poena damni, quae est carentia visionis et beatificae fruitionis Dei, sit

(4) Hi ha l'abreviatura de *causae, ce*; pel context, però, sembla que és una equivocació.

communis omnibus damnatis tam parvulis, quam adultis; haec tamen poena, videlicet frustrationis carentia, non est aequaliter nec similiter omnium afflictiva. De ipsa enim adulti pro suis peccatis damnati quia summe tristantur, summe et aeternaliter cruciantur: est enim tristitia maxima mentis poena. Tristitia enim secundum Augustinum, XIV *De Trinitate* cap. XV (5), est de illis quae nobis nolentibus accidunt. Nec tantum de illis quis tristatur quae ipso nolente accidunt, sed etiam de illis quae velit et appetit, et non habet. Et quanto quis aliquid intensius appetit, tantum plus tristatur, si illud sibi impossibile esse cernit. Sed damnati adulti pro suis peccatis, quia affectati affectione commodi et non iusti, praemium ut summe commodum, summe et immoderate ac intense appetunt; et quia hoc sibi impossibile esse sciunt, ideo summe dolent et tristantur, et ideo in mente continue cruciantur. Secus autem est de parvulis: quoniam non habent voluntatem divinae voluntati discordem; et ideo contra divinum beneplacitum nihil appetunt neque volunt. Magis enim sequuntur affectionem iusti quam commodi: immo nullum commodum appetunt nisi justum. Cum ergo ipsi, quia concordantes divinae voluntati, nihil appetant quod Deo non esse acceptum sciant, hinc est quod beatitudinem qua carent, non appetunt; quia Deum eam sibi nolle dare sciunt. Nullus autem tristatur nec per consequens mente cruciatur, quia non habet quod habere non appetit; quare, etc. Patet ergo quod licet poena damni sit omnibus communis, non tamen omnium afflictiva. [f. 17 r. a.] Et ita per consequens, licet sit poena maxima in adultis, quorum est afflictiva propter rationem praedictam, non tamen in parvulis nullum proprium demeritum habentibus propter contrariam rationem. Potest tamen dici eorum esse aliquo modo poena, pro quanto est perfectionis ultimae eis possibilis carentia. Assumptum, videlicet quod parvuli non discordent a voluntate Dei, nec per consequens velint seu appetant aliquid ab ipso nolitum, potest probari ex illo verbo *Ecclesiastes*, XI (6): *Si ceciderit lignum ad austrum aut ad aquilonem, et quocumque loco ceciderit, ibi erit.* Ex hoc inferitur et arguitur probabiliter a quibusdam, quod in statu in quo quilibet morietur in praesenti, est permansurus aeternaliter in sequenti: quantum ad hoc, quod si in praesenti voluntatem a divina voluntate in eligendo discordantem habuerit et sic cecidit, consimiliter in inferno aeternaliter permanebit. Qui vero voluntatem in eligendo concordem divinae voluntati habuit ut electus, est consimiliter permansurus; ergo etiam cum numquam contra Deum parvuli aliquid elegerunt, nec voluntatem ab eo discordantem habuerint in praesenti, nec habituri sunt per consequens in sequenti: quare, etc.

Ad secundum, quoniam dicitur quod originalis defectus dicitur culpabilis, dicendum quod peccatum seu culpa aliquando sumitur non tantum pro actu malo seu eius deformitate, sed etiam pro reatu actum ipsum deformem praetereuntem sequente; modo quo dicitur de quocumque actualiter non peccante, quod est in peccato quod prius commisit. Constat autem in eo non esse peccatum ut distinctum contra reatum, cum peccatum non maneat, actu cuius deformitas est peccatum, formaliter non manente. Manet tamen reatus, hoc est obligatio ad poenam ipsi debitam ex peccato licet praeterito; et hoc modo statim ut conceptus quilibet dicitur contrahere peccatum, hoc est reatum sequentem peccatum, non tamen proprium sed alienum, videlicet primorum parentum. Et ideo hic reatus

(5) *PL.* 42, 1052. Hom hi troba la idea, no la frase.

(6) *Eccl.*, XI, 3.

potest etiam dici culpabilis in ordine ad illud primum peccatum inducens istum reatum.

Ex praedictis potest inferri quod alius est reatus originalis, et alius actualis. Primo quia reatus actualis sequitur peccatum proprium rei, et ideo dicitur actualis quia sequitur suum actum. Originalis vero reatus non sequitur aliquem actum rei, sed alterius, videlicet primi parentis. Secundo differunt, quia reatus actualis peccati est obligatio tam ad poenam damni, quae est carentia visionis et fruitionis Dei, quam etiam ad poenam sensus aeternam, si peccatum est mortale, vel temporalem, si veniale. Non tantummodo enim pro peccati mortali, sed etiam pro veniali est homo dignus non tantum affigi sensibiliter et puniri, sed etiam carere visione et fruitione Dei; non tamen pro perpetuo, sed ad tempus. Reatus autem originalis est obligatio tantum ad poenam damni, quia ad nullam poenam sensus. Non est etiam talis obligatio ad poenam damni, qualis est illa quae sequitur actuale peccatum, quoniam poena damni est afflictio pro peccato quolibet actuali tam mortali quam etiam veniali, ratione tristitiae ipsam concomitantis propter appetitum et desiderium non habiti, videlicet praemii, punitorum. Non est autem isto modo afflictiva parvulorum pro peccato seu reatu originali, quia nec ipsam tristitia aliqua in eis concomitatur. Et ideo reatus peccati actualis respicit poenam sensus et damni afflictivam; non autem reatus peccati originalis, sed tantum poenam damni absolute. Non tantum enim mortaliter sed etiam venialiter peccantes fuerunt, (licet differenter), a divina voluntate discordes, et ideo omnes post mortem sunt praemium, quo carent (licet sciant Deum nolle id sibi dare), appetentes. Propter quod tristitia sequitur poenam damni utrorumque, videlicet tam aeternaliter quam temporaliter punitorum; maior tamen est tristitia in damnatis aeternaliter. Magis enim tristatur qui appetit quod scit se numquam consecuturum, quam appetens aliquid sibi imminens, sed absens; sed damnati in inferno illud appetunt quod se numquam posse consequi sciunt; puniti autem in purgatorio, etsi appetunt idem videlicet praemium absens, sciunt tamen se consecuturos ipsum; ergo, etc. Haec de primo; alia hic omissa de originali peccato dicta sunt in secundo.

[f. 17 r. b.] QUANTUM AD SECUNDUM, UBI EST VIDENDUM: AN BEATA VIRGO FUERIT CONCEPTA IN DICTO ORIGINALI REATU?, pono sex conclusiones per ordinem. Prima est, quod beata Virgo habuit causam contrahendi peccatum originale. Haec apparet, quoniam causam contrahendi peccatum originale est, descendere ab Adam seu esse eius filium vel filiam secundum rationem seminalem, quae irregularitas est. Originale enim peccatum non est aliud quam irregularitatis causa sequens omnem descendentem ab Adam secundum rationem seminalem: inhabilis ad consequendum praemium sempiternum. Sed beata Virgo vere fuit filia Adam, quia ab ipso descendit secundum rationem seminalem et secundum propagationem communem. Cuius contrarium est de Filio eius Christo, formato quantum ad corpus, non de semine Adam hoc modo, videlicet secundum propagationem communem, sed de purissimis sanguinibus matris suae; non naturaliter, sed supernaturaliter sine viro; ergo licet in Christo non fuerit causa peccati originalis, fuit tamen in Virgine matre eius.

Confirmatur, quia sicut legitime natus non habet causam irregularitatis quam tamen habet aliquis illegitimus, esto quod non sit irregularis magis quam legitimus, si cum ipso fuit antequam nasceretur vel postea dispensatum; ita et in proposito est dicendum. Quoniam sicut natus de adulterio est irregularis eo ipso

et inhabilis ad promotionem sacrorum ordinum, a qua irregularitate natus legitime est immunis, quae quidem irregularitas est ex ordinatione ecclesiae; ita ex ordinatione divinae iustitiae omnis ab Adam descendens secundum seminalem rationem est irregularis, hoc est inhabilis ad ordines angelorum, nisi cum eo fuerit dispensatus. Et sicut illegitimus, cum quo fuit dispensatus, licet non sit irregularis, quia ad promovendum habilis est effectus, semper tamen irregularitatis huiusmodi retinet secum causam; ita consimiliter esto quod beata Virgo ab huiusmodi irregularitate originalis peccati fuerit liberata, vel ne ipsam contraheret praeservata, eius tamen habuit in se causam, quia videlicet nata illegitime, hoc est secundum communem propagationem de semine Adam: quod non potest dici de filio eius Christo.

Secunda conclusio quae sequitur ex praedicta, est quod beata Virgo fuit in peccato originali concepta, si non extitit ex singulari et speciali privilegio praeservata. Haec apparet: quoniam constat quod quaecumque ab agente aliquo non impedibili ab alio est statutum ad causam aliquam priorem sequi effectum aliquem, non potest poni in aliquo causa illa quae sequatur effectus, nisi ab eodem agente hoc impediatur; et cum aliquo causam illam habente specialiter dispensetur ut effectus non sequatur. Hoc apparet in exemplo praedicto de illegitimo, quia enim de iure statutum est omnem sic natum esse irregularem et inhabilem ad susceptionem ordinum; immo non potest aliquis sic nasci cuius nativitatem non concomitetur ille effectus, videlicet huiusmodi irregularitas seu inhabilitas supradicta, nisi a statuente istum effectum sequi ad talem nativitatem, aliquis ex speciali privilegio praeservetur secum, antequam nasceretur misericorditer dispensando. Hoc idem apparet in naturalibus, quia enim a prima causa statutum est, ut forma necessario inducatur in omne subiectum dispositum ultimate, immo non potest non induci in subiectum sic dispositum, nisi eodem primo agente statutum impediente. Sicut corpus organizatum necessario, nisi Deus impediat, anima informatur. Sic igitur apparet maior illa assumpta. Sed constat ex testimonio sacrae Scripturae per totum, et omnium doctorum, omnem naturalem filium Adae ab ipso secundum rationem seminalem naturaliter descendente et natum, sequi originalem irregularitatem seu reatum praedictum qui non est nisi quaedam inhabilitas ad Deum videndum; et hoc ex divino beneplacito et statuto Adae patri nostro praedicto et promulgato, *Gen. II (7)*, ubi dixit ei Deus, *De ligno scientiae boni et mali ne comedas. In quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris*, videlicet, tam tu quam omnis naturaliter de te natus. Quod intelligendum est non tantum de morte corporali, sed etiam de morte spirituali, quae est privatio vitae aeternae beatae, consistentis in visione et fruitione Dei; quam mortem respicit ipsum originale peccatum. Ergo necessario omnis ab Adam natus, nisi a [f. 17 v. a.] Deo speciali privilegio praeservatus, contrahit hoc peccatum cum eo ipso quo sic natus, sit vita beata indignus, et per consequens morte reus. Per quem reatum ipsum intelligo originale peccatum. Sed constat beatam Virginem sic fuisse conceptam et natam, et ab Adam naturaliter descendisse secundum rationem seminalem; ergo, etc.

Tertia conclusio est, quod non potest haberi nec probari ex aliqua auctoritate Scripturae Sacrae, nec alicuius sanctorum expressa, ab isto originali peccato fuisse beatam Virginem praeservatam. Haec apparet Scripturam Sacram et dicta sanctorum omnium de illa materia loquentium advertenti. Quia enim dicta Scripturae quam etiam sanctorum magis videntur innuere Virginem non fuisse praeser-

(7) *Gen. II, 17.*

vatum, et per consequens sic conceptam, quam sic non conceptam. Unde Apostolus *Ad Rom.* V (8) *Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors; ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.* Ex qua apparet quod Apostolus nullum excipit a peccato originali de quo loquitur. Nulus etiam alius de huiusmodi peccato loquens ab ipso aliquem excipit, ut patet discurrendo tam per Sacram Scripturam totam, quam etiam per dicta cunctium sanctorum et doctorum. Unde Leo Papa in Sermone *De Nativitate Domini* (9): *Sicut a reatu nullum liberum reperit, ita liberandis omnibus venit.* Et loquitur proprie ille sanctus vocando originale defectum reatum, potius quam peccatum. Præterea Augustinus *De fide ad Petrum* (10): *Firmissime teneo omnem hominem qui per concubitus viri et mulieris concipitur, cum originali peccato nasci.* Eadem est sententia et opinio, ut videtur, aliorum sanctorum omnium, cum omnes hoc peccatum omnibus attribuant; nec aliquem excipiant, ut apparet.

Ex prædicta conclusione videtur posse concludi corollarie, quod non sit sicut certum totaliter asserendum pertinaciter, beatam Virginem fuisse sine peccato originali conceptam. Hoc apparet, quoniam qui est certus fuisse in aliquo aliquid antecedens ad quod, nisi Deo impediente, necessario sequitur aliquid consequens, non debet asserere in illo non esse huiusmodi consequens in quo scit esse antecedens, nisi hoc esse a Deo impeditum ne eveniret, sibi constet. Sed nobis constat ex Sacra Scriptura, nec aliquis hoc negat, beatam Virginem natam de Adam, et eius fuisse filiam naturalem secundum seminalem rationem; quod, videlicet sic concipi, est antecedens ad quod sequitur originale peccatum sicut consequens, et necessarium, nisi impediente Deo ab huiusmodi consequente aliquem præservando; ergo cum non constet ex aliqua expressa auctoritate authentica Virginem beatam fuisse a consequente huiusmodi præservata, ipsam sine peccato huiusmodi consequente conceptam non videtur esse pertinaciter, ut certum et evidens, asserendum.

Sed contra hoc arguitur: Et Virginem beatam sine peccato originali fuisse conceptam primo probatur; secundo ad omnes auctoritates ostendentes contrarium respondebitur. Primum igitur probatur ipsam Virginem nec contraxisse peccatum originale nec contrahere debuisse: quoniam agens benivolum circa effectum sibi gratum nihil orrit de decentibus; sed Deus est agens benivolum specialiter, cui beata Virgo et eius puritas fuit singulariter grata. Decuit etiam in Virgine summam fuisse puritatem et nullam culpabilem foeditatem. Unde Anselmus *De Conceptu Virginali* (11): *Decuit ut ea puritate niteret mater Domini qua sub Deo nequit maior intelligi; ergo nec concepta fuit, nec concipi debuit in peccato originali.* Confirmatur: quia si fuisset concepta in peccato originali, maior fuisset eius puritate puritas tan cuiuslibet Angeli in gratia, quam etiam primorum parentum in originali iustitia creatorum. Præterea Augustinus (12): *Cum de peccatis agitur, de Maria nullo fieri, propter Christi reverentiam, aliquam mentionem. Nec potest dici quod Augustinus loquatur de peccato actuali veniali, sed magis de originali; quoniam maior Christi irreverentia est dicere in matre eius fuisse peccatum originale quam aliquid veniale; ergo, etc.* Confirmatur: quia valde

(8) *Rom.*, V, 12.(9) *Sermo XXI* (PL, 54, 191).(10) Més aviat Sant Fulgenci segons els Pares de Quaracchi (*Quaestiones disputatae, etc.*, 12), *De Fide, seu de Regula verae fidei ad Petrum* (PL, 65, 701).(11) *PL*, 158, 451(12) *PL*, 44, 267.

est absurdum dicere beatam Virginem aliquando fuisse in odio Dei; sed omnis conceptus in peccato originali est in odio [f. 17 v. b.] Dei, cum sit vita beata indignus et mortis reus; ergo, etc. Ad haec vadunt omnes aliae rationes quae adducuntur ab asserentibus beatam Virginem non fuisse in originali peccato conceptam, quia videlicet in ipsa nulla fuit, nec esse debuit, macula, nec unquam a Deo extitit odita.

Secundo ad illa omnia quae contra opinionem istam adducuntur, respondetur unico verbo. Dicitur enim quod tam auctoritas Apostoli praedicta, quam aliorum omnium dicentium quod omnes peccaverunt in Adam, et quod peccatum eius transivit in omnes; sunt intelligendae de communi lege, et quantum est ex se, videlicet, quia quilibet homo, nisi a Deo praeservatus, quantum est ex se, peccatum contraheret et haberet. Cum hoc tamen stat quod potest esse aliquis absque omni peccato ex privilegio speciali; nunquam enim specialiter privilegiatus cadit sub dicto vel lege communi. Et quod hoc modo omnes auctoritates sint intelligendae apparet: quoniam si sine exceptione aliqua universaliter accipiantur, tunc cum Christus sit de numero omnium hominum, per consequens ex eis sequitur, quod in ipso peccatum fuerit, quod est falsum; quare, etc. Ex hoc tertio inferunt aliqui praedictorum, quod licet beata Virgo ab originali munda fuerit praeservata, potest tamen dici et concedi ipsam originale peccatum modo aliquo contraxisse. Quod declaratur per hoc, quoniam quicumque aliquis quantum est ex se, habet defectum aliquem, esto quod ab illo per virtutem aliquam extrinsecam eripiatur, tamen potest dici ipsum ex se habere; sed beata Virgo, quantum est ex se, nata erat habere huiusmodi originale defectum, nisi scilicet fuisset erepta et a Deo ex speciali privilegio praeservata; ergo, etc.

Contra praedicta per ordinem arguitur. Et primo contra illa omnia insimul, quibus improbatur conclusio supradicta. Quoniam omnes rationes quae adducuntur praesupponunt duo quae forsitan non sunt vera, esto quod communiter concessa: primum est quod defectus originalis sit macula spiritualis; secundum, quod ex hoc sequitur, est quod omnis conceptus in peccato originali sit in odio Dei.

Primo igitur arguo contra primum, et ostendo quod defectus originalis non sit aliqua macula seu foeditas spiritualis, etiam secundum principia doctoris praedictas rationes superius et auctoritates alias adducentis. Quoniam, ut dictum est in articulo praecedenti, quod etiam ipse teret: originalis defectus non est culpabilis vel culpa seu peccatum distinctum contra reatum, sed tantummodo est poenalis, hoc est, reatus seu obligatio ad poenam damni debitam propter peccatum alienum, videlicet, primorum parentum; sed constat quod licet peccatum sit et dicatur macula et foeditas animae spiritualis Deo odibilis, non tamen reatus qui est obligatio ad poenam remanens. Huiusmodi enim obligatio non est macula magis quam poena quam respicit; sed potius est ipsius maculae praeteritae punitiva; ergo, etc. Confirmatur: quia reatus sequens culpam alienam non minus potest dici macula seu foeditas spiritualis aliqua, quam reatus propriam sequens culpam; sed peccatum originale est reatus sequens culpam alienam, reatus autem peccati cuiuslibet actualis est cuiuslibet propriam sequens culpam, et tamen huiusmodi reatus non est macula, licet arguat maculam, videlicet culpam praeteritam; ergo nec reatus originalis est aliqua macula, sed eam sequens et supponens, non in eis in quibus est, sed in aliis, videlicet, in primis parentibus praefuisse. Maior est evidens. Minor, quantum ad primam partem, est ipsius doctoris, ipse enim hoc ponit: videlicet, originali defectum non esse proprie peccatum, sed reatum ex peccato alio introductum et consecutum. Quod autem reatus peccati actualis

sequatur culpam propriam, certum est; sed quod ipse non sit macula, probatur. Tunc quia non est culpa, sed eius sequela; tunc quia sicut puniri non est macula, ita nec ad poenam obligari; sed esse reum non est aliud quam esse ad poenam aliquam obligatum; quare, etc.

Confirmatur secundo: quia non magis obligatio ad poenam damni tantum in nullo affligentem est aliqua spiritualis culpa nec per consequens macula, quam obligatio ad poenam damni afflictivam et ad poenam sensus [f. 18 r. a.] simul; sed reatus seu defectus originalis est prima obligatio tantum, etiam secundum opinionem eius; reatus autem peccati actualis secunda, qui tamen non est macula neque culpa. Probo: quia constat quod si aliquis esset sine culpa aliqua praeterita puniendus et per consequens ad poenam futuram huiusmodi obligatus, talis punitio vel ad punitionem obligatio nullo modo esset dicenda aliqua spiritualis macula sive culpa; ergo nec etiam modo obligatio ad poenam propter commissam culpam, ut a culpa praeterita est distincta, macula spiritualis aliqua est censenda. Consequentia est evidens: quia quod secundum se est tale semper, est tale sive cum alio positum sive tantummodo per seipsum; sed punitio sive ad poenam obligatio non semper est macula spiritualis aliqua neque culpa; ergo, etc. Praeterea, quia spiritualis macula seu culpa non est aliud quam deformitas alicuius eliciti quantum ad peccatum commissionis; sed reatus maxime originalis non est aliquid praedictorum; ergo, etc.

Secundo arguo contra secundum. Primo ex praedictis: quoniam Deus non odit nec proprie odire dicitur nisi illum in quo est peccatum, nec talem odit propter reatum, sed propter commissum peccatum; sed secundum eum defectus originalis non est peccatum, ut peccatum distinguitur contra reatum; ergo conceptus in originali non est dicendus proprie in odio Dei. Secundo, quia Deus eodem actu essentialiter indistincto dicitur odire reprobos propter malum ad quod praesciuntur, et diligere electos propter bonum eis debitum ad quod aeternaliter praedestinantur. Unde amor et odium in Deo non distinguuntur quidditative, sed tantum obiective, propter effectus varios, puta bonum et malum, poenam videlicet et gloriam, ad quae obiecta ipsorum finaliter propter praemium, meritum et demeritum ordinantur. Ex hoc sic arguo ad propositum: propter hoc Deus nullum odit propter quod ipsi nullum malum seu poenam dare disponit; sed (secundum ipsum) propter originale defectum seu reatum solum, nulli aliquid malum seu poenam inflingitur, sed tantum gloria tollitur immo in solo originali peccato mortuo absque actuali maius bonum tribuitur in sequenti, quam aliquis habere posset in praesenti; ergo in originali conceptus non videtur proprie debere dici in odio Dei.

Si dicas quod tales ideo dicuntur esse in odio Dei, quia non sunt vita aeterna digni, hoc non videtur sufficere ad hoc ut aliquis sit dicendus esse in odio Dei. Quoniam nullus ordinatus ad aliquod minus bonum et non ad aliquod malum, ideo est dicendus in odio Dei quia non est ordinatus ad aliquod maius bonum nec dignus ipso. Hoc apparet: nisi dicas quod omnes sancti sunt in odio Dei, excepto Christo, cum nullus alius sit ad bonum maximum Christo debitum orcinatus, nec ipso dignus; sed secundum eum qui haec ponit, parvuli propter originale peccatum ad nullam poenam, immo ad maiorem consolationem et complacentiam quancumque in vita illa possibilem ordinantur: ergo quantumcumque ad maius bonum quod est praemium beatorum non ordinantur, nec digni habeantur, non propter hoc videntur esse dicendi proprie in odio Dei, immo ab ipso diligi,

licet minus quam beati propter minus bonum ipsorum et maius bonum incomparabiliter beatorum.

Quod tamen sancti communiter dicunt, omnes conceptos in peccato originali esse conceptos in ira Dei cui reconciliantur postmodum, mediante sacramento baptismi; ideo potest concedi hoc, et concedo sane intelligendo. Ad cuius evidentiam est sciendum quod uno modo Deus potest dici odire omnem illum cui disposuit numquam ostendere semetipsum; sicut etiam isto modo omnis dominus temporalis diceretur illum subditum odire a quo nollet videri, esto quod eum poena aliqua alia non puniret. Alio modo et magis proprie dicitur Deum odire illum cui statuit non tantum numquam seipsum ostendere, sed etiam vult eum aliter puniri. Tunc dico, quod primo modo Deus odit omnem in originali peccato conceptum, non autem secundo modo; sed tantum hoc secundo modo odit peccatum actuale, tam mortale propter quod punitur quilibet poena sensus et damni aeterna, si in eo moritur; quam etiam veniale, quo etiam quis punitur utraque poena, non tamen aeterna, [f. 18 r. b.] sed tantummodo temporali. Ex quo sequitur, quod magis aliquo modo Deus odit peccatum actuale, etiam veniale intensive, quam originale; licet originale magis odiat extensive. Hoc apparet: quoniam Deus magis odit illud quod magis punire statuit sive punit; sed peccatum quodlibet actuale, etiam veniale, saltem aliquod, magis punit quam originale intensive, licet aliquo modo originale magis puniat extensive; ergo, etc. Minor apparet: quia propter peccatum veniale homo punitur poena sensus et etiam poena damni, tamen temporali; pro peccato autem originali solo, nullus punitur aliqua poena sensus, sed tantummodo poena damni, tamen aeterna, licet non in aliquo afflictiva, ut supra dictum est; ergo, etc.

Ex praedictis apparet quid dicendum sit ad rationes praedictas, et ad omnes eis similes, quae a diversis modernis auctoribus adducuntur. Omnes enim accipiunt et supponunt quod si beata Virgo fuisset in originali concepta, quod ipsa fuisset a Deo odita, et quod in ipsa fuisset aliqua spiritualis macula; sed neutrum horum sequitur, quia nec originalis defectus est macula culpabilis, sed reatus, nec propter ipsum quis est in odio Dei secundo modo sumpto superius, sed tantummodo primo: quo modo nullum est inconveniens concedere ipsam fuisse in odio Dei. Quia etiam isto modo omnes viatores in divina gratia existentes, quamdiu sunt in via Deum videre non valentes, possunt dici a Deo odiri, hoc est non tantum diligere quantum comprehensores in patria diliguntur, ubi Deus eis ostendit faciem ad faciem semetipsum. Hoc apparet: quia cum amor Dei et odium in Deo sint penitus indistincta, nec distinguantur nisi tamen penes diversa extrinseca connotata, sicut illum dicit odire cui seipsum statuit numquam ostendere; ita et aliquo modo potest dici illum odire illo tempore quo se ipsi non vult ostendere, hoc est minus diligere quam illum cui actualiter se ostendit; sed nulli viatori in via manenti vult se ostendere, sed comprehensori; ergo, etc. Confirmatur: quia sicut ordinatus ad maius bonum finaliter consequendum magis dicitur ab ipso diligere, ita etiam maius bonum actu ab ipso recipiens potest dici magis ab ipso diligere, quam alius actu non recipiens, pro tempore quo non recipit, licet sit ad bonum aequale vel etiam maius consequendum finaliter ordinatus; quare, etc. Et si dicas quod in beata Virgine nec debet concedi fuisse peccatum, nec etiam aliquem reatum ut a peccato distinctum, cum nihil indignum sit in ipsa ponendum; respondeo, quod nec in ipsa concedi debet culpa, nec etiam reatus aliquis propriam culpam sequens. Non est autem inconveniens

nec indignum concedere in ipsa reatum non ipsius sed alterius delictum sequentem; sed talis est defectus originalis; ergo, etc.

Tunc ad primam rationem concedo illud quod assumitur quando dicitur quod decuit beatam Virginem habere summam puritatem, hoc est nullam culpabilem foeditatem; sed ex hoc non sequitur quod inferitur, videlicet quod non fuerit concepta in originali; cum secundum eum originalis defectus non sit culpabilis, nec per consequens maculosus. Ad confirmationem, quando dicitur quod puritas angeli et primorum parentum fuisset maior puritate Virginis, si ipsa in originali fuisset concepta; respondeo, quod Virginis puritatem fuisse maximam potest intelligi dupliciter. Uno modo negative, per carentiam seu absentiam omnis culpabilis foeditatis seu maculae spiritualis; alio modo, positive per praesentiam seu assistentiam charitatis seu gratiae supernaturalis. Primo modo concedo quod Virginis statim ut concepta puritas fuit maxima, qua nulla alia potuit esse maior, quia ab omni culpabili macula aliena, esto quod in originali concepta. Secundo autem modo, videlicet positive, supposito quod angeli fuerint creati in gratia, non est inconviens dicere ipsos in maiori puritate creatos quam beatam Virginem in originali conceptam. Eius tamen puritas isto modo sumpta, videlicet gratia quam postea obtinuit, eorum omnium puritatem excessit; quia post Christi gratiam maxima fuit. Et omni utroque modo Virgo beata maxima respandit puritatem, videlicet negative statim ut concepta, et positive post Filium suum Christum, quando fuit sanctificata. Et hoc sufficit ad Anselmum; quia nec ipse dicit quod in conceptu summam habuerit puritatem, nec quod tunc ipsam habere debuerit; immo constat quod nec de facto eam habuerit positive, cum constet ipsam postmodum recepisse [f. 18 v. a.] gratiam ampliorem, et per consequens puritatem maiorem. Ad dictum Augustini dicendum est quod ipse non loquitur de originali, sed de actuali quolibet peccato. Quod apparet: primo, quia si de originali loqueretur hic contradiceret sibi ipsi, cum dicat contrarium in libro *De fide ad Petrum*, ubi loquitur in speciali de peccato originali, ut superius est adductum. Secundo, quia originalis defectus, ut praedictum est, non debet dici proprie peccatum sed reatus; quare, etc.

Secundo, arguo contra solutionem quae datur ad auctoritates praedictas et ad omnes alias. Quoniam aliud est dicere, omnes peccaverunt, seu peccatum per reatum acceptum transivit in omnes, ut dicit Apostolus, et aliud est dicere omnes peccassent seu peccatum in omnes transisset, nisi aliqui adiuti fuissent; sed omnes auctoritates de originali peccato loquentes dicunt quod ipsum transivit de facto in omnes. Confirmatur: quia sicut omnes viatores peccarent, quantum est ex se, nisi divinitus iuvarentur, ita et omnes comprehensores beatitudinem perderent, quantum est ex se, nisi in ipsa supernaturaliter tenerentur. Ergo si ideo omnes in via possunt dici peccasse, quia omnes, quantum est ex se, peccassent et peccare potuissent nisi divinitus adiuti et praeservati aliqui extitissent; ita etiam omnes beati possunt dici damnati vel non beati, quia quantum est ex se, beatitudinem perderent, et perdere possent, nisi in ipsa a Deo continue conservarentur; sed hoc est inconveniens dicere, ut videtur; ergo, etc. Et quando probatur quod praedicto modo auctoritates intelligi debeant, per hoc quod alioquin per easdem probaretur quod in Christo, cum fuerit de numero omnium hominum, fuisset peccatum, dico quod non est verum, cuius ratio est duplex. Prima: quia ab ipsa universali regula qua dicitur quod in Adam omnes peccaverunt, Christus in plerisque Scripturae locis, et nullus alius, invenitur exceptus. Ipse enim nec peccatum

fecit nec inventus est dolus in ore eius, ut dicitur *primae Petri secundo* (13). Secunda: quia auctoritates praedictae non loquuntur nisi de hominibus filiis Adae naturalibus, de quorum numero non fuit Christus. In nullo autem est consequens in quo non est ipsi adaequatum praeivium antecedens; sed esse filium naturalem Adae, seu ab ipso secundum rationem seminalem descendere, est antecedens ad quod sequitur peccatum originale, ut consequens ipsi adaequatum; ergo cum in Christo non fuerit antecedens nec in ipso huiusmodi consequens est ponendum.

Ex praedictis sequitur corollarie, primo: quod ab illa universali propositione Sacrae Scripturae, qua dicitur quod omnes in Adam peccaverunt, vel quod peccatum Adae transivit in omnes, Christus excipere non oportet. Secundo, quod Christus in hoc quod fuit sine originali conceptus, non fuit privilegiatus. Primum apparet: quoniam a nulla universali propositione seu regula oportet excipere particularem aliquam, sub illa regula seu propositione universali non inclusam; sicut ab illa universali, omnis angelus est immaterialis vel incorporealis, non oportet excipere hominem. Sed Christus non includitur nec continetur sub illa propositione universali qua dicitur quod omnes homines in Adam peccaverunt, quia illa loquitur et intelligitur de filiis Adae naturalibus in quibus praecise est causa originalis peccati; ergo, etc. Secundo, apparet similiter ex eodem, quoniam sic non obligatus ad aliquod ius commune, non indiget privilegio nec dispensatione aliqua de non servando statutum conditum; ita non obligatus ad originale peccatum, quia nec in se habens ad ipsum praeivium antecedens, indiget ad non contrahendum ipsum ut secum dispensetur, et ex speciali privilegio praeservetur. Hoc apparet evidenter in exemplo de illigitime et legitime nato. Licet enim illegitimus irregularitatem contrahat, nisi antequam natus sit, ex speciali beneficio fuerit cum eo misericorditer dispensatum; non tamen legitimus ad non contrahendum ipsam irregularitatem huiusmodi, indiget aliquo beneficio vel privilegio speciali. Sed Christus nihil in se habuit ad quod peccatum originale sequi debuerit, cum filius naturalis Adae non fuerit; ergo, etc.

Ad illud quo dicitur quod privilegiatus numquam cadit sub indicto vel lege communi, concedo. Sed quod beata Virgo fuerit sic privilegiata ne in peccato originali conciperetur, quo privilegio indiguit, quia filia naturalis Adae extitit, hoc tu certitudinaliter non habes; quare, etc.

Tertium et ultimum quod dicit praedictus doctor videtur etiam irrationabile: videlicet quod beata Virgo posset dici peccatum originale contraxisse, supposito quod ab ipso fuerit praeservata. Quod enim quis [f. 18 v. b.] dicatur peccatum aliquod contrahere seu reatum a quo fuerit praeservatus, omnino videtur improbabile. Nec valet illud quod ad hoc probandum assumitur: videlicet quod beata Virgo, quantum ex se, nata erat habere huiusmodi originalem defectum. Quoniam si ex hoc dicitur contraxisse ipsum, eadem ratione potest dici et concedi ipsam contraxisse seu commisisse mortale peccatum; constat enim quod, quantum erat ex se, nisi divinitus praeservata, erat nata contrahere mortale, sicut originale peccatum. Idem arguo de homine assumpto, qui etiam ex se natus erat actuale peccatum contrahere (14); ergo concedas ipsum peccata actualia contraxisse, et eius matrem Virginem, quod est absurdum et abominabile; quare, etc.

(13) V. 22.

(14) Ço és, la unió hipostàtica no és, *ex se*, causa de la impecabilitat (l. 3, d. 12, q. 2, foli 39 v). D'aquesta opinió escotista que ordinàriament mal entesa, és causa d'escàndol entre alguns teòlegs, hom pot informar-se'n amb profit en l'article de JOSEP KLEIN, *Die Unschuldigkeit der Menschennatur Christi noch der Lehre des Joh. Duns Scotus* (Franziskanische Studien XI, 1924, pp. 193-202).

Sed ipse contra hoc arguit, probando illud assumptum, videlicet quod omnis natus ex se habere defectum aliquem, dicatur contraxisse illum, licet ab alio praeservatus. Primo per illud *Psalmi* (15), *Omnes declinaverunt simul, mutiles facti sunt, non est qui faciat bonum*. Secundo per illud etiam *Psalmi* (16), *Omnis homo mendax*. Tertio per illud *Job* (17), *Ecce qui serviunt ei non sunt stabiles*. Sed constat quod non omnes declinaverunt, nec inutiles facti fuerunt, nec mendaces. Angeli etiam boni de quibus *Job* loquitur, stabiles fuerunt, quia immobiles permanserunt; ergo praedicta omnia sunt intelligenda non quod de facto fuerint, sed quod fuissent sic, nisi Deus aliter ordinasset; quare, etc. Respondeo: quod immo praedicta omnia sic fuerunt. Ad primum dicendum quod omnes declinaverunt et inutiles facti sunt in conceptione, quia rei et inhabiles ad finem ultimum consequendum; et ideo declinantes et inutiles. Deus enim illud dicit inutile quod est inhabile ad debitum sibi finem; quare, etc. Nullus, etiam in sua conversatione, fecit nec facere potuit aliquod opus bonum perfectum vita aeterna dignum sine divinae gratiae mediante, et Deo principaliter operante. Non enim, secundum Apostolum; (18), *sumus sufficientes cogitare aliquod ex nobis, tanquam ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est*. Ad secundum consimiliter potest dici, videlicet quod de facto omnes fuerunt mendaces vel formaliter et actualiter delinquentes, vel tantum virtualiter, ut concepti in peccato originali: quod effectus mendacii culpabilis primorum parentum non incongrue potest dici. Ad tertium dicendum quod licet boni angeli steterint, non sequitur propter hoc quod stabiles, hoc est impeccabiles, et cadere impossibiles fuerint, quosque fuerunt divinitus stabiliti et per gratiam confirmati. Sic igitur apparet praedicta conclusio cum suo corollario, et ad eius contraria responsio.

Quarta conclusio est: quod beata Virgo potuit concipi sine peccato originali. Haec conclusio est evidens, nec ab aliquo est neganda. Probatur etiam ab illo doctore praedicto sic. Potentia potens in aliquas duas operationes oppositas, si in primo instanti potest in illam ad quam minus inclinatur, multo magis in alteram ad quam amplius inclinatur; sed potentia volitiva Dei potest in dilectionem et odium, et Deus magis inclinatur ad diligendum quam ad odiendum; sed in primo instanti potuit Virginem odire et diligere; ergo potius dilexit.

Sed ista ratio est impropria, et videtur deficere dupliciter. Primo, quia Deus seu eius potentia volitiva non continet virtualiter amorem quo ipse diligit; nec odium quo odit, magis quam contineat virtualiter semetipsum. Diligit enim et odit eodem actu diversa obiecta improducto et a se ipso in re extra totaliter indistincto, cuius contrarium videtur innuere ratio supradicta; quare, etc. Secundo, quia etiam accipit quod conceptus in originali sit in Dei odio; quod non est verum nisi modo praeposito; quare, etc. Et ideo aliter potest probari conclusio supradicta sic. Primo Deus potuit Virginem beatam in primo instanti suae conceptionis acceptare ut vita aeterna digna, vel gratia mediante vel etiam sine gratia et sine quocumque supernaturali habitu mediante; ergo beata Virgo potuit concipi sine originali. Consequentia est evidens: quoniam originale peccatum non est nisi indignitas sive inhabilitas ad praemium consequendum; ergo, pro quocumque instanti quis potest ut dignus praemio et [f. 19 r. a.] ad ipsum idoneus acceptari, potest etiam sine peccato originali concipi. Antecedens probatur: quo-

(15) Salm XIII, 3.

(16) Salm CXV, 11.

(17) Job, IV, 18.

(18) 2 Cor., III, 5.

niam pro quocumque instanti Deus potest aliquem praemiare, pro eodem potest ipsum etiam ut ad praemium idoneum acceptare; sed quilibet posset, et per consequens Virgo beata, potuit beatitudinem consequi in primo suae animae creationis instanti; sicut et filius eius Christus de facto extitit consequutus; ergo, etc.

Praeterea secundo potest ad idem argui: quoniam (ut praedictum est), originale peccatum non est aliud quam reatus seu obligatio ad aliquam poenam, damni videlicet, vel carentia visionis et fruitionis Dei; sed beata Virgo, sicut et quilibet alius homo, potuit nasci sine obligatione huiusmodi. Probatio huius: quoniam ab eodem legis datore a quo est ad poenam aliquam propter culpam obligatio, potest huiusmodi obligatio, sicut et poena, alicui remitti; vel ne obligetur, cum aliquo dispensari; sed obligatio ad poenam damni ex culpa primorum parentum est a Deo statuerite, et in hoc Adae filios puniente; ergo, etc. Ex hoc etiam patet quod supra dictum est, videlicet originale non esse peccatum, quoniam peccatum non est a Deo; reatus autem, hoc est obligatio ad poenam debitam propter culpam propriam vel alienam, qualis obligatio est defectus originalis, est a Deo statuente sic peccantem puniri; et per consequens ad talem poenam propter talem culpam praeviam obligari. Unde huiusmodi obligatio ad poenam, quae reatus dicitur ut a culpa distinguatur, non tantum ex peccato sed etiam aliquo modo, licet difformiter, est a Deo: quod non conceditur de peccato, quod videlicet sit ab ipso; quare, etc.

Quinta conclusio est: quod beatam Virginem non fuisse in originali reatu conceptam, sed ab ipso ex speciali privilegio praeservatam, pie et probabiliter potest credi; licet, ut videtur, non pertinaciter asseri. Dico autem in conclusione ista ex speciali privilegio, quoniam cum ipsa Virgo beata causam habuerit in se originalis reatus, quia naturalis filia Adae; per consequens, ab originali reatu huiusmodi non potest praeservari de lege et statuto communi, sed tantum ex privilegio speciali.

Haec conclusio sic intellecta potest probari primo, quantum ad eius primam partem, videlicet quod Virginem beatam sine peccato originali conceptam fuisse, pie et probabiliter sit credendum: quoniam singulariter privilegiatam in suo progressu et in suo egressu, rationabiliter credi potest fuisse etiam privilegiatam in suo ingressu, aliquo privilegio speciali; sed beata Virgo fuit multipliciter et specialiter privilegiata in toto suae vitae progressu, ut apparet evidenter; et in ultimo egressu, cum credatur assumpta in anima et in corpore, licet etiam dicatur similiter de Joanne Evangelista; ergo videtur ipsam fuisse privilegiatam in suo ingressu, videlicet in conceptu; quare, etc. Et si arguas contra hoc: quia constat ipsam originalis reatus causam habuisse, et non constat ipsam fuisse praeservatam; ergo hoc non est credendum. Respondeo, quod ex hoc bene probatur et sequitur secunda pars conclusionis praedictae, videlicet quod non sit pertinaciter asserendum; non tamen arguitur, quin hoc sit pie et probabiliter sentiendum. *Quoniam multa quidem et alia signa fecit Jesus, quae non sunt scripta in libro hoc*, ut dicitur Joanne XX (19); et ita non omnia quae Deus fecit, nec privilegia quae Virgini contulit, in Sacra Scriptura explicite continentur. Hoc etiam pie credere et tenere, non est contra auctoritates Sanctorum et Scripturae sacrae, nec contra determinationem Ecclesiae, magis quam credere ipsam in corpore et in anima fuisse assumptam, ut videtur. Constat enim quod ecclesia numquam determinavit contrarium; immo videtur huic parti favere et ad eam inclinari, cum sustineat diem conceptionis Virginis solemnizari: quod non videretur fa-

ciendum, nec per consequens ab ecclesia sustinendum, si Virginem in originali fuisse conceptam totaliter esset certum.

Auctoritates etiam quae adducuntur ad probandum Virginem in originali conceptam, exponi possunt, sicut et ab aliis exponuntur, concedendo quod originalis reatus ex peccato primorum parentum in omnes transivit vel formaliter et consequenter, vel praecise virtualiter et causaliter. Et hoc secundo modo fuit in beata Virgine: quae causam originalis peccati habuit, quia fuit Adae filia naturalis; quare, etc.

Ex hoc videtur posse concludi quod nec etiam videtur esse pertinaciter asserendum [f. 19 r. b.] beatam Virginem fuisse in originali reatu conceptam: quoniam constat quod potuit sine eo concipi, nec expresse invenitur quod in ea concepta fuerit, licet causam habuerit; ergo nec unum nec alterum est pertinaciter asserendum. Confirmatur: quia nullus debet pertinaciter conclusionem aliquam asserere, nisi ad quam inclinatur seu inducitur et ipsi assentire compellitur vel fidei veritate, vel necessaria ratione; sed ad neutram partem conclusionis praedictae est fides nec demonstratio; ergo, etc.

Sexta et ultima conclusio est: quod si beata Virgo fuit sine originali concepta, nobiliori modo fuit redempta et perfectiorem in ipsa habuit effectum filii eius passionis, adhuc pro tunc praevisae, meritum quam si fuit in originali concepta. Haec probatur communiter et rationabiliter; quoniam nobiliori modo et perfectiori ille redimitur et a periculo eripitur, qui ab illo eodem malo quod sibi accidit liberatur; sed si beata Virgo non contraxit originale peccatum ipsa fuit a reatu sibi imminente propter eius causam quam in se habebat, quia Adae filia naturalis, praeservata; si autem contraxit, quoniam purgata extitit, fuit a malo, videlicet eiusmodi reatu in quem cecidit, liberata, ergo, etc. Et haec de secundo.

QUANTUM AD TERTIUM ET ULTIMUM PONO SEPTEM CONCLUSIONES. — Prima est: quod beata Virgo sive originale reatum contraxit, sive non, potest dici ab ipso fuisse sanctificata et purificata. Haec apparet: quoniam sicut in corporalibus omnis pulchrificatus potest dici purificatus, sive a turpitudine quae infuit et pulchritudinem praecessit, sive ab illa quae infuisset nisi pulchritudo huiusmodi affuisset; ita et in spiritualibus, mediante gratia sanctificatus, potest dici purificatus et liberatus, sive a malo seu reatu vel peccato quod infuit, sive etiam ab illo quod infuisset nisi huiusmodi gratia affuisset; sed beatae Virgini originale peccatum infuisset nisi divina gratia affuisset, vel infuit si in eo concepta fuit; ergo, mediante gratia, ab ipso sanctificata extitit et purgata. Et si arguas quod consimiliter posset dici de filio eius Christo. Dico quod quantum ad hoc non est simile: quia in ipso non fuit causa unde ipsi deberet inesse peccatum originale. Esto enim quod Christus fuisset sic formatus, ut fuit, in puris naturalibus, non esset natus aptus ad contrahendum originale, cuius contrarium est de beata Virgine eius matre; sed nullus potest dici purgatus nec sanctificatus ab illo quod nec infuit: nec infuisset, esto quod sanctificatio huiusmodi non affuisset, ergo, etc.

Sed contra: quia omnis formatus ut praemio indignus habet originale peccatum; sed si Christus fuisset creatus in puris naturalibus sine gratia, fuisset praemio indignus, quia *gratia Dei vita aeterna*, ut dicitur *ad Romanos, VI (20)*; ergo etc. Respondeo, quod hominem esse vita aeterna indignum, dupliciter potest contingere, videlicet negative tantum, propter carentiam gratiae, et positive propter assistentiam culpae propriae vel alienae, videlicet primorum parentum. Tunc dico: quod

(20) Rom., VI, 23.

indignitas vel inhabilitas ad praemium consequendum, primo modo sumpta, non est originale peccatum, sed tamen secundo modo. Hoc apparet: quoniam si primi parentes non fuerunt creati in gratia, sed tantum in originali iustitia, ipsi non fuerunt creati ut digni vita aeterna, nec tamen fuerunt in originali peccato formati. Omnes etiam actualiter mortaliter peccantes sunt vita aeterna indigni, nec tamen si baptizati sunt, sunt in peccato originali sed actuali. Solum autem originale peccatum est inhabilitas ad consequendum aeternum praemium propter alienum peccatum, videlicet primorum parentum; sed nullus propter hoc est inhabilis nisi sit ipsorum filius naturalis, qualis solummodo est secundum communem propagationem de viro et muliere generatus. Hoc autem non fuisset in Christo, esto quod sine gratia divina fuisset tantum in puris naturalibus formatus supernaturaliter, sicut fuit; quare, etc.

Secunda conclusio est: quod, [f. 19 v. a.] si beata Virgo fuit concepta in peccato originali, non potuit esse sanctificata in eodem instanti quo concepta. Haec apparet: quia impossibile est in eodem instanti unum et idem esse aptum et ineptum ad praemium; sed omnis in originali conceptus est ad praemium ineptus; sanctificatus autem est ad ipsum idoneus, quia sanctificatio fit per gratiam, per quam omnis habens ipsam est idoneus ad gloriam; ergo, etc.

Tertia conclusio est: quod si beata Virgo fuit in originali concepta, statim post primum instans suae conceptionis habere potuit, et credendum est quod habuit, gratiam sanctificationis, mediante qua ab illo originali reatu extitit libera. Haec apparet: nullum enim est impossibile nec contradictionem implicans aliquid positivum praecise manere per instans. Agens enim libere, sicut Deus, non magis necessatur ad effectum productum manutenendum seu conservandum quam ad ipsum producendum. Sicut ergo effectus Dei quilibet positivus posset tantum manere per instans; ita et beata Virgo, si concepta fuit in originali reatu, potuit ab ipso illico liberari. Contra hoc autem sunt aliqua dubia quae tacta fuerunt et soluta in secundo.

Quarta conclusio est: quod si beata Virgo in eodem instanti quo concepta, non fuit per gratiam sanctificata, oportuit eam secundum communem legem contrahere reatum originalem. Haec apparet: quia fuit, (ut saepe dictum est), filia naturalis Adae et communiter propagata; sed omne tale, statutum erat, fore vita aeterna indignum propter peccatum primorum parentum, et per consequens contrahere originalem reatum, nisi gratia praevia praeservatum; ergo, etc.

Quinta conclusio est: quod beata Virgo sive in originali concepta sive ab ipso praeservata, per unum et idem quo extitit sanctificata fuit ab originali peccato praeservata, vel si ipsum contraxit purgata. Haec apparet: quoniam per eundem gratiae gradum sanctificativum, quo mediante, potuit a peccato originali ne ipsum contraheret praeservari; ab eo, si contraxit, potuit liberari. Cum nullo enim gradu gratiae potest stare peccatum originale. Hoc apparet: quoniam per quantumcumque minimam gratiam divinam est quilibet habens ipsam aptus seu idoneus ad vitam aeternam; originale autem peccatum non est aliud quam inhabilitas ad vitam aeternam habendam. Cum ergo unum et idem simul non possit respectu eiusdem existere habile et ineptum; per consequens, nullus gradus gratiae potest esse magis cum peccato originali, quam cum aliquo actuali, videlicet cum mortali. Hoc autem est intelligendum secundum ordinationem divinam; non enim hoc est propter formalem repugnantiam quae sit inter culpam mortalem et gloriam aeternam. Ex hoc sequitur corollarie, quod ad primam beatæ Virginis sive conceptæ sive non conceptæ in peccato originali sanctificationem factam in utero maternali non fuit

necessaria magna gratia seu intensa, sed sufficit quantumcumque minima posse esse. Hoc patet: quoniam illud praecise sufficiens fuit ipsi vel ad praeservandum ab originali contrahendo, vel ad liberandum ipsam ab originali iam contracto, per quod fuit digna habita praemio. Non enim dignus praemio potest esse in originali peccato, cum ipsum originale peccatum non sit nisi inhabilitas propter alienum delictum ad habendum praemium sempiternum; sed per quemcumque minimum possibilem gratiae gradum, quilibet habens ipsum accetatur a Deo ut dignus praemio; ergo, etc.

Sexta conclusio est: quod beata Virgo fuit quatuor vicibus sanctificata: in tribus primis per gratiam, et in ultima per gloriam. Haec apparet: fuit enim, ut ponitur communiter, sanctificata primo quando concepta fuit; secundo, quando filium Dei concepit; tertio, in Spiritus Sancti missione; et quarto, in sua assumptione. In prima sanctificatione tantum de gratia accepit, quantum ad praeservationem vel liberationem a peccato originali, si ipsum contraxit, necessarium ipsi fuit; et credo quod amplius, quia ad hoc (ut dictum est) minima gratia sufficere potuit. [f. 19 v. b.] In secunda et in tertia aucta fuit. Non tamen est intelligendum quod tantum in his tribus vicibus beata Virgo gratam recepit. Cum enim per quodlibet opus bonum in charitate factum, quilibet nereatur divinae gratiae et gloriae novum gradum; et Virgo ante conceptionem sui filii multa bona fecerit, per consequens pluries gratiam seu eius augmentum accepit, et per consequens pluries sanctificata fuit, antequam filium conciperet, vando sanctificationem supernae gratiae receptionem. Hoc enim modo omnis in claritate existens continue sanctificatur meritorie agendo. Quarta autem vice, videlicet quando assumpta fuit, non recepit novam gratiam ut a gloria distinctam, sed pro gratia gloriam sempiternam.

Septima et ultima conclusio est: quod beata Virgo fuit sanctificata in gradu supremo post filium suum Christum. Haec apparet: quia cum sanctificatio fit per gratiam in praesenti et per gloriam in sequenti, illius sanctificatio est suprema, cuius gratia et gloria est summa; sed post Christum beata Virgo tenet in gratia et gloria gradum supremum super omne ordines angelorum; ergo, etc. Et si quaeras ex quo beata Virgo in secunda sua sanctificatione, quando videlicet Dei filium concepit, fuit impleta gratia (quod apparet ex Angelo ipsi dicente *Ave, gratia plena*) (21) quomodo in tertia sanctificatione, videlicet in Spiritus Sancti missione, ampliozem gratiam recipere potuerit, et quo antea plena fuit. Respondeo, quod non est intelligendum, ipsam Virginem in conceptione sui filii sic gratia fuisse plenam quod non potuerit recipere ampliozem; quia nec etiam nunc est plena gratia et gloria isto modo, cum posset quantum ex se tantam recipere et habere, quantam habet filius eius Christus. Sed dicitur fuisse tunc plena, non quin plus recipere potuerit, et de facto postea recepit, sed propter gradum nobilem et insignem quem recepit. Vel potest dici quod fuit tunc plena gratia gratis data, quia mater Dei effecta, qua maiorem postea non accepit nec unquam alicui homini collata fuit aliqua gratia gratis data illa maior, nec illi aequalis, excepto eius filio Christo Verbo divino personaliter copulato. Matris enim fuit dignitatis et gratiae gratis datae in homine assumpto uniri Verbo hypostaticae et per consequens esse Deum, quam in virgine Deum et hominem concipere et parere, et per consequens Dei et hominis matrem esse; ita quod illa duo, videlicet unio personalis in homine et conceptio ac parturitio Dei et hominis in Virgine, fuerunt duae gratiae gratis datae, non duae gratum facientes, ut videtur, maiores et digniores quam potuerint fieri creaturae alicui corporali: maior tamen et praecipua fuit unio hypos-

(21) Luc, I, 28.